

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Кафедра бухгалтерського обліку та консалтингу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «ОБЛІК І АУДИТ»

Галузь знань: 07 Управління та адміністрування

Спеціальність: 071 Облік і оподаткування

Форма навчання: заочна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

**ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА АУДИТУ ПІДПРИЄМСТВ РОЗДРІБНОЇ
ТОРГІВЛІ**

Здобувача Болдарєвої Діани Вадимівни

_____ (підпис)

Науковий керівник: Кірданов Михайло Григорович, к.е.н., доцент

_____ (підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: Цятковська Олена Віталіївна, д. е. н., доцент

_____ (підпис)

Київ 2026

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 85 сторінок, основний текст кваліфікаційної роботи викладено на 73 сторінках друкованого тексту. Робота містить 5 таблиць, 5 рисунків, список використаних джерел з 59 найменувань.

«Організація і методика аудиту підприємств роздрібної торгівлі»

Об'єктом дослідження є процес аудиту підприємств роздрібної торгівлі, який охоплює організацію, планування та проведення аудиторських процедур з метою оцінки фінансової звітності та внутрішнього контролю.

Предметом дослідження є теоретичні основи, організаційні та методичні аспекти процесу аудиту підприємств роздрібної торгівлі.

Мета і завдання дослідження. Мета кваліфікаційної роботи: дослідити теоретичні основи процесу аудиту підприємств роздрібної торгівлі, розкрити особливості організації та методики аудиту підприємств роздрібної торгівлі, визначити напрями підвищення ефективності та оптимізації організації і методики аудиту підприємств роздрібної торгівлі.

Відповідно до поставленої мети в роботі визначено такі *завдання*:

- дослідити еволюцію та сучасні наукові підходи до визначення сутності, мети та функцій зовнішнього аудиту,
- узагальнити методологічні засади аудиту підприємств з урахуванням галузевої специфіки роздрібної торгівлі,
- проаналізувати стандарти аудиту щодо планування аудиторської перевірки, оцінки ризиків та документування аудиторських процедур,
- обґрунтувати роль ризик-орієнтованого підходу у формуванні стратегії та плану аудиту підприємств роздрібної торгівлі,
- дослідити методику аудиту товарних запасів, грошових коштів, доходів і витрат у роздрібній торгівлі,
- розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення організації аудиту та аудиторських процедур на підприємстві роздрібної торгівлі,

- оцінити можливості використання сучасних інформаційних технологій та аналітичних інструментів у процесі аудиторської перевірки.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів.

У ході дослідження систематизовано сучасні наукові підходи до методології зовнішнього аудиту, уточнено зміст і роль планування аудиторської перевірки в умовах ризик-орієнтованої моделі аудиту, а також розкрито особливості застосування стандартів аудиту з урахуванням специфіки діяльності підприємств роздрібною торгівлі.

Методична значущість роботи полягає в удосконаленні підходів до планування аудиту, оцінки аудиторських ризиків та формування аудиторської стратегії, що забезпечує підвищення якості аудиторських доказів і обґрунтованості професійного судження аудитора.

Практичні результати роботи полягають у розробці рекомендацій щодо вдосконалення організації та методики проведення зовнішнього аудиту підприємства роздрібною торгівлі, зокрема в частині планування аудиторських процедур, документування обсягу і стратегії аудиту, оцінки внутрішнього контролю та застосування аналітичних і цифрових інструментів у процесі перевірки.

Рік виконання кваліфікаційної роботи: 2025–2026.

Рік захисту роботи – 2026.

Ключові слова: аудит, планування аудиту, ризик-орієнтований підхід, підприємства роздрібною торгівлі, аудиторські процедури, внутрішній контроль, міжнародні стандарти аудиту, аудиторські докази, професійне судження.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АУДИТУ ПІДПРИЄМСТВ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ.....	6
1.1. Поняття та сутність аудиту: історичний розвиток та сучасні підходи.....	6
1.2. Нормативно-правове регулювання аудиторської діяльності: міжнародний та національний контексти.....	12
1.3. Особливості аудиту підприємств роздрібної торгівлі: теоретичні аспекти та практичні виклики.....	18
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ АУДИТУ ПІДПРИЄМСТВ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ.....	28
2.1. Планування аудиторської перевірки: методологічні основи та практичні аспекти.....	28
2.2. Оцінка ризиків та системи внутрішнього контролю.....	34
2.3. Управлінські аспекти організації роботи аудиторської групи.....	39
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА АУДИТУ ПІДПРИЄМСТВ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ.....	48
3.1. Методологічні засади аудиту підприємств роздрібної торгівлі.....	48
3.2. Інноваційні підходи в аудиті: застосування новітніх технологій та диджитал-аудиту.....	54
3.3. Аудиторська документація: принципи складання та зберігання.....	60
3.4. Класифікація аудиторського висновку та методологічні підходи до його надання.....	67
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74

ВСТУП

Актуальність дослідження організації та методики аудиту підприємств роздрібної торгівлі обумовлена швидким розвитком роздрібного сектору в Україні та зростанням його ролі у національній економіці. Ефективний аудит дозволяє забезпечити достовірність фінансової інформації, контроль за дотриманням законодавства та підвищення рівня управлінських рішень. Особливо важливим є впровадження сучасних методик аудиту, здатних адекватно реагувати на специфіку діяльності роздрібних мереж, великих торговельних операторів та мультиканальних бізнес-моделей.

Дослідження організації та методики аудиту підприємств роздрібної торгівлі привертає увагу багатьох сучасних авторів.

Так, Muslim M. дослідив історичний розвиток аудиторських практик та еволюцію ризик-орієнтованих підходів, що є основою сучасного аудиту. Li Y. та Wang X. запропонували гібридну систему підтримки прийняття рішень для планування ризик-орієнтованого аудиту, що підвищує точність оцінки ризиків. Водночас, Abu-Shakra E. демонструє перспективи застосування AI-технологій у глобальних аудиторських процесах, що відкриває нові можливості для автоматизації та підвищення ефективності аудиту.

Незважаючи на наявні дослідження, питання адаптації сучасних методик та цифрових технологій до умов українських роздрібних підприємств залишаються недостатньо вивченими, що й обґрунтовує тему даної роботи.

Мета кваліфікаційної роботи: дослідити теоретичні основи процесу аудиту підприємств роздрібної торгівлі, розкрити особливості організації та методики аудиту підприємств роздрібної торгівлі, визначити напрями підвищення ефективності та оптимізації організації і методики аудиту підприємств роздрібної торгівлі.

Для досягнення поставленої мети *вирішуються наступні завдання:*

- дослідити еволюцію та сучасні наукові підходи до визначення сутності, мети та функцій зовнішнього аудиту,
- узагальнити методологічні засади аудиту підприємств з урахуванням галузевої специфіки роздрібної торгівлі,
- проаналізувати стандарти аудиту щодо планування аудиторської перевірки, оцінки ризиків та документування аудиторських процедур,
- обґрунтувати роль ризик-орієнтованого підходу у формуванні стратегії та плану аудиту підприємств роздрібної торгівлі,
- дослідити методику аудиту товарних запасів, грошових коштів, доходів і витрат у роздрібній торгівлі,
- розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення організації аудиту та аудиторських процедур на підприємстві роздрібної торгівлі,
- оцінити можливості використання сучасних інформаційних технологій та аналітичних інструментів у процесі аудиторської перевірки.

Об'єктом дослідження є процес аудиту підприємств роздрібної торгівлі, який охоплює організацію, планування та проведення аудиторських процедур з метою оцінки фінансової звітності та внутрішнього контролю.

Предметом дослідження є теоретичні основи, організаційні та методичні аспекти процесу аудиту підприємств роздрібної торгівлі.

У роботі використано такі методи дослідження:

- аналітичний – для дослідження фінансової та статистичної інформації,
- порівняльний – для оцінки ефективності різних методик аудиту,
- системний та структурно-логічний – для побудови алгоритмів аудиторської діяльності,
- метод кейс-стаді – для аналізу практичних аспектів на прикладі конкретного підприємства.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів.

У ході дослідження систематизовано сучасні наукові підходи до методології зовнішнього аудиту, уточнено зміст і роль планування аудиторської перевірки в умовах ризик-орієнтованої моделі аудиту, а також розкрито особливості застосування стандартів аудиту з урахуванням специфіки діяльності підприємств роздрібно торгівлі.

Методична значущість роботи полягає в удосконаленні підходів до планування аудиту, оцінки аудиторських ризиків та формування аудиторської стратегії, що забезпечує підвищення якості аудиторських доказів і обґрунтованості професійного судження аудитора.

Практичні результати роботи полягають у розробці рекомендацій щодо вдосконалення організації та методики проведення зовнішнього аудиту підприємства роздрібно торгівлі, зокрема в частині планування аудиторських процедур, документування обсягу і стратегії аудиту, оцінки внутрішнього контролю та застосування аналітичних і цифрових інструментів у процесі перевірки.

Інформаційною базою дослідження є нормативні документи України (Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність»), міжнародні стандарти аудиту, фінансова звітність підприємств роздрібно торгівлі, наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів, аналітичні та статистичні дані Держстату та спеціалізовані галузеві публікації. Дослідження виконано із використанням методологічних матеріалів компанії ЕУ, зокрема підходів до здійснення аудиторських процедур та застосування інформаційних систем в аудиті. Практичну основу роботи становили дані фінансової звітності та аналітичні матеріали вітчизняних підприємств роздрібно торгівлі (АТБ-Маркет, Rozetka, Fozzy Group), а також іноземних компаній галузі (Walmart, Tesco, Lidl та ін.), що дало змогу здійснити порівняльний аналіз національної та міжнародної практики.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АУДИТУ ПІДПРИЄМСТВ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

1.1 Поняття та сутність аудиту: історичний розвиток та сучасні підходи

Аудит як інститут економічного контролю сформувався у відповідь на об'єктивну потребу забезпечення достовірності фінансової інформації в умовах розмежування функцій управління та володіння капіталом.

Його сутність полягає у незалежній перевірці фінансової звітності з метою підвищення рівня довіри користувачів до інформації, що використовується для прийняття економічних рішень.

На рівні українського законодавства термін «аудит фінансової звітності» визначено у Законі України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» як аудиторську послугу, що полягає у перевірці даних бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності (або консолідованої звітності) суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки щодо їх відповідності застосовуваним стандартам бухгалтерського обліку чи іншим вимогам.

Міжнародні стандарти аудиту не містять прямого визначення «аудиту» як терміна в одному короткому реченні, але стандарт МСА 200 «Мета та загальні принципи аудиту фінансової звітності» окреслює сутність завдання: основна мета аудиту фінансової звітності – надати аудитору можливість висловити думку про те, чи складені фінансові звіти (в усіх суттєвих аспектах) відповідно до застосовуваної концептуальної основи фінансової звітності.

Аудит у науковій літературі визначається значно ширше, ніж просто перевірка фінансової звітності. Його розглядають як комплексну професійну діяльність, що забезпечує оцінку достовірності інформації, контроль за ризиками та підвищення

ефективності управлінських рішень. Різні автори та стандарти наголошують на системності, незалежності, об'єктивності, прозорості та економічній цінності аудиту.

Табл. 1.1 узагальнює ключові визначення аудиту у вітчизняній та іноземній науковій літературі.

Таблиця 1.1 – Визначення аудиту у науковій літературі

Джерело	Визначення	Основний акцент
1	2	3
«Auditing», Adams R.	Аудит – це процес, за допомогою якого компетентний незалежний працівник нагромаджує і оцінює свідчення про інформацію, яка піддається кількісній оцінці і стосується специфічної господарської системи, з тим щоб визначити і виразити у своєму висновку ступінь відповідності цієї інформації установленим стандартам.	Класична наукова дефініція
МСА 200	«The objective of an audit of financial statements is to enable the auditor to express an opinion whether the financial statements are prepared, in all material respects, in accordance with an applicable financial reporting framework» – визначення аудиту як перевірки для вираження незалежної думки про відповідність звітності стандартам.	Визначення згідно стандартів
«Audit Quality and Its Impact on Financial Reporting Transparency», Darmawan A.	У цій статті аудит розглядається як незалежний механізм перевірки та підтвердження фінансової інформації, спрямований на підвищення прозорості, достовірності та довіри користувачів до фінансової звітності.	Сучасне наукове визначення іноземного автора
«Аудит фінансової звітності у світлі міжнародних стандартів», Василюк М.	Автор вказує, що аудит є незалежною професійною діяльністю з перевірки фінансової звітності суб'єктів господарювання з метою підтвердження її достовірності та відповідності вимогам міжнародних стандартів.	Сучасне наукове визначення вітчизняного автора

Продовження таблиці 1.1

1	2	3
Закон України «Про аудит фінансової звітності...»	У законі зазначено поняття «аудит фінансової звітності» як аудиторську послугу з перевірки фінансової звітності та формування незалежної думки аудитора щодо її відповідності вимогам бухгалтерських стандартів.	Законодавче визначення

Джерело: згруповано за інформацією [1-5]

Отже, порівняння існуючих визначень аудиту демонструє, що визначення аудиту в національних і міжнародних документах мають спільні базові елементи, але відображають різні аспекти цього поняття:

- національні закони концентруються на юридичній природі аудиторської діяльності, визначаючи її як професійну перевірку фінансової звітності та формування незалежної думки про її достовірність,
- міжнародні стандарти підкреслюють мету аудиту – надання впевненості користувачам фінансової інформації, акцентуючи увагу на процесі та результаті аудиторського завдання,
- наукові підходи розширюють це визначення, розглядаючи аудит як систематичний та комплексний механізм впливу на якість корпоративної інформації в цілому, включаючи паралельні ефекти на внутрішній контроль та управління компанією.

Узагальнюючи, аудит можна розуміти як незалежний і систематичний процес оцінювання інформації про господарську діяльність із метою підвищення достовірності звітності та довіри до неї, що реалізується в межах законодавчих вимог і міжнародних стандартів. Це інтегроване визначення враховує як формально-правові вимоги, так і методологічну сутність аудиторського завдання.

Аудит як практика контролю і перевірки фінансової інформації має давнє походження, що сягає античності. Його розвиток відображає еволюцію економічних відносин, державного управління та потреб у прозорості фінансових даних [6].

Перші форми аудиту виникли в цивілізаціях Стародавнього Єгипту, Месопотамії, Греції та Риму, а основною метою аудиту було забезпечення контролю за державними ресурсами та податками. Так, в Єгипті державні чиновники перевіряли надходження зерна та майна у державні комори, а у Римській імперії аудит застосовувався для перевірки фінансової діяльності провінційних адміністрацій та державних чиновників, а також для оцінки ефективності збору податків.

У середньовіччі, із розвитком торгівлі та ремісничих цехів, аудит поступово набував організованої форми. Торговельні компанії та банківські установи почали впроваджувати регулярні перевірки фінансових звітів, а ролі, схожі на сучасні аудитори, виконували незалежні оглядачі та інспектори. Наприклад, в Італії та Фландрії у XII–XIV ст. застосовувалися практики «ревізії бухгалтерських книг» торговельних компаній і банків, що передували формуванню сучасного комерційного аудиту. Цей період характеризується появою стандартних процедур перевірки та контролю, що дозволяло забезпечувати достовірність фінансових записів у масштабах підприємницької діяльності.

Промислова революція та розвиток корпоративних структур у XVIII–XIX століттях суттєво прискорили професіоналізацію аудиту. Зростання обсягів виробництва, ускладнення фінансових потоків і необхідність захисту інтересів інвесторів сприяли формуванню незалежної аудиторської професії. Саме тоді у Великій Британії та Нідерландах з'явилися перші приватні аудиторські фірми, які перевіряли фінансову діяльність компаній акціонерного типу. У цей час аудит почав розглядатися не лише як механізм бухгалтерського контролю, а як інструмент оцінки достовірності фінансової звітності для зовнішніх користувачів.

У XX столітті становлення міжнародних стандартів аудиту остаточно закріпило професіоналізацію та уніфікацію підходів. Поява регуляторних органів, професійних асоціацій та формалізованих стандартів аудиту забезпечила системний та ризик-орієнтований підхід до перевірки фінансової звітності. Міжнародні стандарти аудиту (МСА) почали впроваджуватися з 1970-х років, забезпечуючи уніфікацію методів

перевірки фінансової звітності. Аудит почав формалізуватися як професійна діяльність з чіткими стандартами та етичними вимогами.

Аудит в Україні сформувався як професійна діяльність після здобуття незалежності у 1991 році, коли постали перші потреби у незалежній оцінці фінансової звітності суб'єктів господарювання, що було зумовлено переходом до ринкової економіки та зростанням ролі приватного сектора у національній економіці.

Офіційним початком формалізації професійного аудиту в Україні вважається 1993 рік, коли було створено Палату аудиторів України (ПАУ) на підставі Закону України «Про аудиторську діяльність». Ця організація стала центральним органом саморегулювання аудиторської професії, відповідальним за сертифікацію аудиторів, впровадження стандартів та нагляд за якістю аудиторських послуг.

Протягом 2000-х років спостерігалось поступове наближення української практики аудиту до міжнародної. Зокрема, з 2003 року Міжнародні стандарти аудиту (МСА) були прийняті як національні стандарти, що відобразило прагнення інтегрувати світові професійні норми у національний контекст. Водночас були започатковані заходи щодо підвищення професійної кваліфікації аудиторів та впровадження систем управління якістю в аудиторських фірмах.

Сучасний етап розвитку аудиту в Україні визначається значною увагою до нормативного підґрунтя та контролю якості. Одним із ключових етапів стала імплементація Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» № 2258-VIII, ухваленого 21 грудня 2017 року та чинного з 1 жовтня 2018 року. Цей закон встановив правові основи проведення аудиту фінансової звітності, визначив вимоги до аудиторських організацій і фахівців, а також закріпив застосування міжнародних стандартів аудиту в практиці українських компаній.

У 2024–2025 роках аудиторське законодавство продовжує зазнавати змін у напрямі євроінтеграції та гармонізації з правовими актами ЄС [7]. Так, значну увагу приділено розробці і схваленню законопроектів, що мають удосконалити регулювання аудиторської діяльності, посилити правила публічного нагляду та інтегрувати вимоги

сталого розвитку у сферу звітності. Ці ініціативи спрямовані на підвищення конкурентоспроможності українських підприємств на міжнародних ринках та зміцнення довіри інвесторів до вітчизняної фінансової звітності.

Таким чином, розвиток аудиту в Україні є динамічним процесом, що поєднує поступову трансформацію нормативної бази, інтеграцію міжнародних стандартів та впровадження сучасних підходів до контролю якості. Це сприяє не лише підвищенню якості фінансової інформації, а й зміцненню національної економічної системи шляхом підвищення рівня довіри внутрішніх і зовнішніх користувачів звітності [8].

Загалом, сьогодні аудит виступає ключовим механізмом забезпечення достовірності фінансової звітності та підвищення прозорості корпоративної діяльності. Він охоплює не лише перевірку бухгалтерських записів, а й оцінку ефективності внутрішніх контролів, управління ризиками та відповідності нормативним вимогам [9].

Незмінною залишається його основна мета – гарантувати користувачам фінансової інформації об'єктивність та надійність даних, що слугують підставою для управлінських рішень і стратегічного планування.

У сучасних умовах аудиторські процеси значною мірою трансформуються під впливом цифровізації та технологічних інновацій. Використання автоматизованих систем обробки даних, аналітичних платформ і програмних рішень для управління робочими документами дозволяє підвищувати точність і оперативність процедур [10].

Наприклад, цифрові інструменти для аналізу великих обсягів даних дозволяють аудиторам швидко ідентифікувати аномалії, прогнозувати ризики та концентрувати увагу на критичних ділянках фінансової звітності.

Ризик-орієнтований підхід залишається центральним принципом сучасного аудиту. Аудитори оцінюють ймовірність та вплив потенційних викривлень, визначають критичні зони перевірки і формують специфічні процедури для зниження ризиків до прийняттого рівня. Такий підхід сприяє більш ефективному використанню

ресурсів, зменшенню повторюваності робіт і підвищенню точності аудиторських висновків [11].

Сучасний аудит також акцентує увагу на інтеграції етичних норм та незалежності аудитора. Контроль за конфліктами інтересів, документування потенційних етичних ризиків і застосування превентивних заходів є невід'ємною частиною процесу [12].

Провідні міжнародні аудиторські мережі використовують централізовані системи перевірки незалежності та цифрові платформи для контролю відповідності стандартам, що дозволяє підвищити довіру користувачів фінансової звітності та регуляторів.

Отже, сучасний аудит поєднує класичні принципи контролю з технологічними інноваціями та ризик-орієнтованим підходом, забезпечуючи комплексну оцінку фінансової та операційної діяльності підприємств. Він стає не лише інструментом перевірки минулих операцій, а й важливим компонентом стратегічного управління та корпоративного управління.

1.2 Нормативно-правове регулювання аудиторської діяльності: міжнародний та національний контексти

Регулювання аудиторської діяльності являє собою багаторівневу систему формальних і методологічних норм, що забезпечують стандартизацію процедур, підвищення достовірності фінансової інформації та захист інтересів користувачів [13].

Сучасна академічна думка підкреслює, що аудит не обмежується перевіркою бухгалтерських записів, а виступає інструментом корпоративного управління та управління ризиками, що реалізується через нормативно-правові механізми та стандартизовані процедури.

Особливої актуальності нормативно-правове регулювання аудиторської діяльності набуває у контексті підприємств роздрібної торгівлі, для яких характерні високі обсяги операцій, значна частка готівкових і безготівкових розрахунків, складні системи обліку запасів та використання цифрових касових і аналітичних систем.

У таких умовах міжнародні стандарти аудиту та національні регуляторні вимоги формують методологічну основу для оцінки ризиків суттєвого викривлення, пов'язаних із виручкою, товарними залишками та внутрішніми контролюями.

Відповідно, гармонізація міжнародних і національних норм має безпосередній вплив на якість аудиторських висновків у сфері роздрібної торгівлі, що зумовлює необхідність їх галузевого аналізу в межах подальших підрозділів роботи [14].

На глобальному рівні регулювання аудиту здійснюють професійні організації, які формують міжнародну методологічну та етичну основу діяльності аудиторів:

- Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC) – ключова глобальна організація, що об'єднує понад 180 національних організацій і формує принципи професійної підготовки та етики. IFAC здійснює нагляд за розробкою стандартів аудиту, забезпечує методологічну гармонізацію та підтримує незалежність професійної діяльності;
- Міжнародна рада з аудиторських стандартів (IAASB) – підрозділ IFAC, відповідальний за створення та оновлення Міжнародних стандартів аудиту (МСА), стандартів забезпечення якості (ISQC) та методологічних рекомендацій щодо ризик-орієнтованого аудиту. IAASB гарантує, що аудиторські практики залишаються уніфікованими, адаптованими до сучасних технологій і вимог глобального ринку;
- IESBA (International Ethics Standards Board for Accountants) – незалежний орган, який розробляє міжнародний кодекс етики для бухгалтерів і аудиторів, встановлює стандарти незалежності, об'єктивності та професійної поведінки.

Ці організації забезпечують універсальні рамки аудиторської діяльності, спрямовані на формування довіри до фінансової інформації на глобальному рівні та інтеграцію найкращих практик у національні системи аудиту.

Науково-методологічна база міжнародного аудиту складається з системи стандартів і кодексів, що регламентують усі аспекти професійної діяльності:

- Міжнародні стандарти аудиту (МСА) – регламентують планування, виконання і документування аудиту, оцінку ризиків суттєвого викривлення, роботу з внутрішнім контролем і формування аудиторської думки;
- Міжнародний кодекс етики (IESBA Code) – встановлює вимоги до незалежності, запобігання конфліктам інтересів та професійної поведінки;
- ISAE та ISQC – визначають стандарти огляду та забезпечення якості, формалізують вимоги до внутрішніх контролів аудиторських організацій і процедур ризик-орієнтованого планування.

Ці документи забезпечують методологічну єдність і ризик-орієнтований підхід, встановлюють стандарти доказовості та процесуального підходу до аудиту у глобальному масштабі, і одночасно формують універсальну платформу для порівняння національних практик.

В Україні систему професійного регулювання формують як державні, так і саморегулюючі інституції:

- Орган суспільного нагляду за аудиторською діяльністю (ОСНАД) – орган публічного нагляду, що здійснює контроль за якістю аудиторських послуг, забезпечує нагляд за дотриманням МСА та етичних вимог, а також проводить інспекції аудиторських фірм і аудиторів відповідно до законодавства України.
- Аудиторська палата України (АПУ) – саморегулююча організація, відповідальна за сертифікацію та атестацію аудиторів, впровадження національних стандартів аудиту та методичних рекомендацій, а також розвиток професійної компетентності фахівців.

- Державна аудиторська служба України – орган державного нагляду, що контролює відповідність аудиторської діяльності законодавству, здійснює перевірки аудиторських організацій і визначає критерії якості надання послуг.

Національні організації забезпечують юридичну відповідальність, контроль якості та адаптацію міжнародних стандартів до національної специфіки. Вони поєднують функції публічного нагляду та саморегулювання, що є ключовим для підтримки професійного рівня аудиту в Україні.

Правове регулювання аудиту в Україні базується на низці нормативних актів, що визначають порядок організації, проведення аудиту та етичні стандарти, а також інтегрують міжнародні стандарти в український контекст:

- Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» № 2258-VIII (2018 р.) – фундаментальний акт, який закріплює правові основи аудиторської діяльності, визначає права та обов'язки аудиторів, вимоги до аудиторських організацій і інтегрує МСА у практику України.
- Міжнародні стандарти аудиту (МСА), обов'язкові до застосування в Україні.
- Підзаконні нормативні акти та методичні рекомендації – накази Міністерства фінансів України та інші документи, що деталізують організаційні, процедурні та етичні вимоги до аудиторів.
- Кодекс професійної етики аудитора – встановлює стандарти поведінки, запобігання конфліктам інтересів, дотримання незалежності та документування етичних ризиків.

Нормативно-правове регулювання аудиторської діяльності сьогодні формується на перетині глобальних і локальних вимог, що відображають як універсальні принципи професії, так і специфіку національної економічної та правової системи.

З позиції автора, критично важливо розрізнити ті елементи, які є ексклюзивно міжнародними, від специфічних для України, а також виділяти спільні підходи, що забезпечують гармонізацію практик і методологій (рис. 1.1).

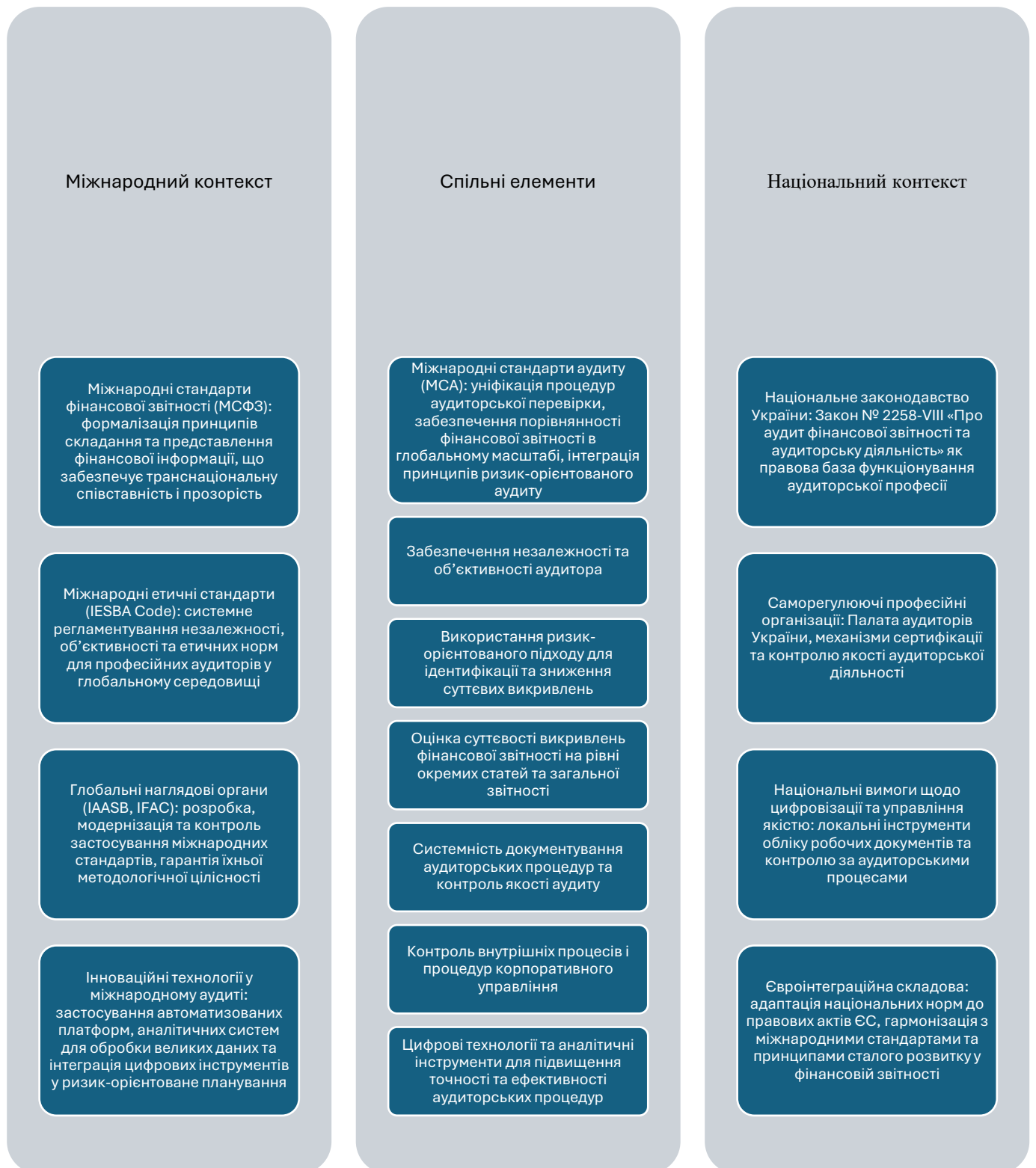

Рисунок 1.1. – Порівняльний аналіз нормативно-правового регулювання аудиторської діяльності в міжнародному та національному контекстах

Джерело: розроблено автором

Таке тривимірне бачення регулювання дозволяє не лише оцінити ступінь інтеграції національного законодавства в міжнародний контекст, а й визначити потенційні прогалини у формуванні ефективної системи контролю та якості аудиту.

Аналіз нормативно-правового поля засвідчує, що сучасне регулювання аудиту є динамічним і багатоаспектним процесом, де міжнародні стандарти закріплюють універсальні професійні засади, а національне законодавство адаптує їх до локального економічного і правового середовища [15].

Авторська оцінка свідчить, що для України основним викликом залишається забезпечення системної гармонізації норм, підвищення рівня професійної компетентності аудиторів та інтеграція цифрових технологій у процес контролю та перевірки фінансової інформації.

Водночас збереження спільних принципів, притаманних міжнародному аудиту, дозволяє зміцнити довіру користувачів фінансової інформації, підвищити ефективність корпоративного управління та забезпечити стратегічну роль аудиту як механізму прозорості та відповідальності в економічному просторі [16].

Зазначені особливості нормативного регулювання та інституційного нагляду формують методологічну основу для подальшого аналізу організації та планування аудиту підприємств роздрібною торгівлі з урахуванням галузевої специфіки операційної діяльності, систем внутрішнього контролю та ризиків суттєвого викривлення.

1.3 Особливості аудиту підприємств роздрібної торгівлі: теоретичні аспекти та практичні виклики

Аудит підприємств роздрібної торгівлі як окрема сфера професійної аудиторської діяльності має низку специфічних характеристик, що впливають із особливостей операційної моделі ритейлу [17]. Роздрібний сектор вирізняється високою частотою транзакцій, значною кількістю SKU (stock-keeping units), інтенсивністю руху товарних запасів та використанням складних digital-систем обліку, що створює унікальні виклики для оцінки достовірності фінансової звітності та внутрішніх контролів.

Глибоке розуміння цих характеристик є невід'ємною частиною сучасного аудиту, оскільки вони критично впливають на методи і процедури аудиторського аналізу, ідентифікацію ризиків та формулювання аудиторського висновку.

Підприємства роздрібної торгівлі функціонують у середовищі з високою динамікою операцій: щоденні транзакції включають готівкові й безготівкові платежі, возврати товарів, складські переміщення, акційні пропозиції та сезонні коливання попиту. Така операційна інтенсивність створює великий обсяг даних і водночас підвищує ймовірність помилок обліку або штучних викривлень. Для аудитора це означає потребу в адаптації процедур перевірки та контролю безперервності даних, оцінці коректності систем обліку реалізації й руху товарів, а також детальному тестуванні механізмів формування виручки.

Особливу увагу слід приділяти системам управління запасами та їх взаємодії з фінансовим обліком [18]. Невідповідність між фактичними залишками та даними облікової системи є однією з найбільш розповсюджених причин суттєвих викривлень у роздрібних підприємствах. Це підтверджується сучасними емпіричними дослідженнями, які вказують, що неточність обліку запасів (inventory record inaccuracy, IRI) прямо корелює з частотою проведення інвентаризаційних аудитів, динамікою залишків та характеристиками товарної номенклатури (наприклад,

швидкокопсувні товари). Висока точність даних запасів необхідна не лише для фінансової звітності, але й для оптимізації обігу товарів, управління закупівлями та ціноутворення [20].

Система внутрішнього контролю на підприємствах роздрібно́ї торгівлі часто значною мірою автоматизована та інтегрована з ERP/point-of-sale (POS) платформами. Це з одного боку підвищує потенційну ефективність аудиту, а з іншого – збільшує залежність від якості ІТ-контролів і правильності налаштувань систем. В аудиторських перевітках стає критичною здатність аудитора оцінювати дієвість ІТ-контролів, алгоритмів автоматичного обліку й витягування даних для подальшого аналізу.

В умовах інтенсивних операцій ризик-орієнтований підхід у аудиті роздрібних підприємств виступає не факультативною методологією, а ключовою стратегічною парадигмою. Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвого викривлення на рівні фінансової звітності та окремих облікових статей дозволяє концентрувати аудиторські зусилля на процесах з найвищим потенціалом невідповідностей.

Для ритейлу найбільш критичними зонами ризику зазвичай є:

- облік виручки й складні операції зі знижками, поверненнями та акціями,
- оцінка і тестування контролів у ланцюгу постачання,
- якість і достовірність даних запасів,
- інтеграція систем управління товарообігом із фінансовим обліком.

Оцінка ризику у таких процесах передбачає застосування як традиційних аналітичних процедур, так і сучасних методів – наприклад, цифрових аудит-інструментів, що дозволяють виконувати масштабний аналіз даних (data analytics) на основі всіх транзакційних записів замість вибіркового тестів. Цей підхід не лише підвищує глибину аудиторського проникнення, але й дозволяє виявляти аномалії, які інакше могли б лишатися непоміченими.

Контроль виручки – один із центральних елементів аудиту роздрібно́го підприємства [19]. У ритейлі виручка формується під впливом великої кількості

дрібних операцій і може бути предметом ризику некоректного відображення в облікових даних через людський фактор, технічні збої або маніпуляції. Тому аудит виручки передбачає:

- оцінювання ефективності контролів у POS-системах,
- тестування коректності відображення операцій на рахунках бухобліку,
- використання власних аналітичних моделей для порівняння виявлених трендів із очікуваними значеннями.

Такі процедури часто передбачають не лише вибіркочну перевірку транзакцій, але й застосування цифрових тестів на повних масивах даних, що дозволяє виявити неочевидні патерни (наприклад, скупчення невеликих відхилень, які в сумі є суттєвими).

Інвентаризація є класичною процедурою аудиту, але для роздрібного сектора її значення зростає через високу частоту змін залишків та величезну номенклатурну різноманітність. Ефективність інвентаризаційних аудитів може варіювати залежно від частоти проведення, методів відбору одиниць для перевірки та інструментів, що застосовуються для фіксації результатів. Емпіричні дані вказують на те, що аудит інвентаризації здатен не лише покращувати точність обліку, але і впливати на продажі, адже виявлення і корекція дисбалансів сприяє оптимізації запасів і зменшенню втрат.

Рітейл також стикається з ризиками, пов'язаними зі швидкопсувними та сезонними товарами – їх неправильний облік може призвести не лише до викривлення фінансових результатів, але і до упущених можливостей управління запасами. Аудитори повинні проєктувати спеціальні процедури тестування, що враховують ці особливості, зокрема часті вибіркочні підрахунки, аналіз дисконтних політик та перевірку систем автоматичного списання.

Широке застосування автоматизованих систем обліку, аналітики і цифрових платформ у роздрібній торгівлі ставить перед аудиторами вимогу глибоко розуміти ІТ-

контролі й механізми формування первинних даних. Успішна оцінка цих систем передбачає:

- тестування цілісності даних у базах,
- верифікацію алгоритмів автоматичних звітів,
- оцінювання контролів безпеки та доступів у POS- і ERP-середовищах,
- перевірку роботи механізмів інтеграції між системами (наприклад, автоматичний експорт даних у фінансовий облік).

Застосування аналітичних платформ і штучного інтелекту може значно підвищити ефективність аудиту великих масивів даних, виявляти патерни аномалій у руху товарів чи виручці, що не піддаються легкій ідентифікації традиційними методами.

Практична реалізація аудиту підприємств роздрібної торгівлі супроводжується низкою системних викликів, які зумовлені як специфікою операційної моделі ритейлу, так і трансформаційними процесами в обліку, цифровізації та поведінці споживачів. На відміну від капіталомістких або проектно-орієнтованих галузей, у роздрібній торгівлі ключовим об'єктом аудиторської уваги стає масовість, швидкість та фрагментованість операцій, що істотно ускладнює застосування класичних аудиторських процедур.

Один із базових практичних викликів полягає у неможливості ефективного застосування вибіркового процедур у класичному розумінні. Великі мережі роздрібної торгівлі (наприклад, міжнародні FMCG-ритейлери або продуктові мережі) можуть обробляти мільйони транзакцій на рік, кожна з яких окремо не є суттєвою, проте сукупно формує основні фінансові показники.

На практиці аудиторі стикаються з ситуаціями, коли стандартні аналітичні процедури не дозволяють виявити системні дрібні викривлення, що виникають унаслідок неправильного налаштування POS-систем, помилок округлення,

некоректного застосування знижок або бонусних програм або асинхронної передачі даних між торговими та фінансовими модулями ERP.

У таких умовах аудит набуває характеру data-driven процесу, де ключовим стає аналіз повних масивів даних. Проте це, у свою чергу, створює нові виклики – аудитори змушені покладатися на коректність даних, сформованих системами клієнта, що підвищує ризик «false assurance» у разі слабких ІТ-контролів.

Сучасні підприємства роздрібної торгівлі дедалі частіше функціонують у форматі омніканальних бізнес-моделей, поєднуючи фізичні магазини, e-commerce, маркетплейси, мобільні застосунки та служби доставки [21]. Практика великих європейських і міжнародних ритейлерів (наприклад, fashion-мереж або electronics-ритейлерів) демонструє, що виручка формується одночасно через кілька незалежних систем, які не завжди синхронізуються в режимі реального часу.

Для аудитора це створює низку проблем: складність визначення моменту визнання виручки, ризик дублювання або пропуску операцій, неоднорідність облікових політик між каналами продажу, підвищену кількість коригувань наприкінці звітного періоду.

Особливо проблемним є аудит повернень товарів, які в ритейлі можуть відбуватися в іншому каналі, ніж первинний продаж. Наприклад, товар, придбаний онлайн, повертається у фізичному магазині, що вимагає коректної інтеграції між обліковими системами. На практиці аудитори нерідко виявляють ситуації, коли повернення відображаються з часовим лагом або з використанням некоректних рахунків, що призводить до перекручення як виручки, так і запасів.

Інвентаризація товарних запасів у великих роздрібних мережах є одним із найбільш ресурсомістких та методологічно складних аспектів аудиту. У практиці великих продуктових або DIY-мереж фізична присутність аудитора на всіх складах і торгових точках є об'єктивно неможливою. Це змушує аудиторів використовувати альтернативні процедури, такі як ротаційні інвентаризації, відеоспостереження, дистанційні перевірки або аналітичні тести.

Однак такі підходи мають обмеження, такі як зниження рівня прямого аудиторського спостереження, збільшення залежності від внутрішнього контролю клієнта, і потребують високої довіри до внутрішніх процесів компанії.

У практиці міжнародних ритейлерів неодноразово фіксувалися випадки, коли системна неточність обліку запасів призводила до суттєвих коригувань фінансової звітності вже після проведення інвентаризації. Це особливо характерно для підприємств із високою часткою швидкопсувних товарів або товарів із коротким життєвим циклом.

Незважаючи на автоматизацію, роздрібна торгівля залишається галуззю з високим рівнем людського втручання, особливо на рівні касових операцій, приймання товарів і внутрішніх переміщень.

Аудиторська практика свідчить, що найбільш поширеними схемами викривлень у ритейлі є заниження виручки через маніпуляції з касами, фіктивні повернення, внутрішні змови між касирами та складським персоналом та зловживання бонусними програмами.

Особливість цих схем полягає в тому, що вони часто не проявляються у формі одиничних великих викривлень, а реалізуються через накопичення дрібних порушень, які складно виявити без спеціалізованих аналітичних інструментів.

Цифрова трансформація ритейлу створює парадоксальну ситуацію: з одного боку, вона відкриває можливості для більш глибокого аудиту, а з іншого — генерує нові ризики.

У практиці великих торговельних мереж широко застосовуються автоматичні алгоритми ціноутворення, системи прогнозування попиту та ШІ-інструменти для управління запасами.

Аудитор стикається з необхідністю оцінювати не лише дані, але й логіку алгоритмів, які ці дані формують. Це принципово новий виклик, оскільки традиційні МСА не завжди дають чіткі інструкції щодо аудиту алгоритмічних рішень, що підвищує роль професійного судження аудитора.

Для більш глибокого розуміння практичних аспектів аудиту доцільно аналізувати конкретні кейси компаній як в Україні, так і за кордоном.

Табл. 1.2 узагальнює приклади аудиторських ризиків, характерних для підприємств роздрібною торгівлі, а також відповідні аудиторські процедури та нормативні стандарти, що застосовуються для їх ефективного контролю. Такий підхід дозволяє поєднати теоретичні положення нормативного регулювання з практичними викликами, що постають перед аудиторами у реальному бізнес-середовищі.

Таблиця 1.2 – Систематизація аудиторських викликів і процедур контролю у підприємствах роздрібною торгівлі

Компанія	Тип аудиторського ризику	Аудиторські процедури	Відповідні МСА
1	2	3	4
АТБ-Маркет (Україна)	Запаси товарів у магазинах, ризик завищення залишків	Перевірка фізичних залишків, аналіз розходження між фактичними та бухгалтерськими даними, оцінка ефективності внутрішнього контролю	МСА 315, МСА 330, МСА 500
Rozetka (Україна)	Виручка онлайн та готівкові платежі, ризик шахрайства	Тестування транзакцій, порівняння онлайн-даних і касових звітів, перевірка контролю за платежами	МСА 240, МСА 500, МСА 330
Fozzy Group (Україна)	Управління бонусними програмами та акціями	Оцінка правильності нарахування бонусів, перевірка резервів на акційні знижки	МСА 540, МСА 500, МСА 330
Walmart (США)	Ланцюг поставок, запас продукції, сезонні коливання продажів	Аналітичні процедури, тестування залишків, оцінка системи управління запасами	МСА 330, МСА 520, МСА 500
Tesco (ВБ)	Знижки, бонусні програми, облікові оцінки резервів	Аналіз систем нарахування знижок, тестування облікових оцінок, перевірка внутрішніх контролів	МСА 330, МСА 500, МСА 540

Продовження таблиці 1.2

1	2	3	4
Carrefour (Франція)	Управління постачанням та контролем за термінами придатності	Перевірка процедур обліку постачань, аналіз термінів реалізації товару, аудит систем контролю якості	MCA 315, MCA 330, MCA 500
Auchan (Франція)	Виручка в мультиканальних продажах, ризик помилок у касових системах	Перевірка інтеграції онлайн та офлайн продажів, тестування систем обліку	MCA 330, MCA 500, MCA 240
Lidl (Німеччина)	Ціноутворення, знижки та рекламні акції	Оцінка процедур нарахування знижок, аудит внутрішніх контролів	MCA 330, MCA 500, MCA 540
Metro Cash & Carry (Німеччина/Україна)	Облік великих закупівель і оптових продажів	Аналітичні процедури, перевірка контрактів на закупівлю, тестування залишків	MCA 330, MCA 500, MCA 520

Джерело: розроблено автором

Аналіз кейсів свідчить, що успішне подолання практичних викликів у аудиті роздрібних підприємств вимагає не лише дотримання міжнародних стандартів аудиту, але й адаптації методологій до специфіки галузі та національного законодавства. Виявлені ризики демонструють необхідність комплексного підходу, що інтегрує аналітичні процедури, тестування внутрішніх контролів та перевірку цифрових систем.

Практичні виклики аудиту підприємств роздрібної торгівлі не можуть бути ефективно подолані шляхом механічного застосування міжнародних стандартів або формального дотримання процедур. Галузева специфіка ритейлу вимагає методологічної адаптації аудиторського підходу на основі професійного судження та аналітичної гнучкості.

З позиції автора, ключова проблема сучасної аудиторської практики у сфері роздрібної торгівлі полягає у дисбалансі між формалізованою нормативною моделлю аудиту та реальною операційною складністю бізнесу.

У багатьох випадках аудитори концентруються на дотриманні процедурних вимог, не трансформуючи їх у відповідні інструменти управління ризиками, що знижує практичну ефективність перевірки.

Автор вважає, що подолання ключових викликів аудиту роздрібної торгівлі можливе лише за умови системного переходу від загального ризик-орієнтованого підходу до галузево-специфічного ризик-менеджменту.

У практичному вимірі це означає:

- ідентифікацію не абстрактних ризиків суттєвого викривлення, а галузевих драйверів ризику (виручка, запаси, знижки, повернення, бонусні програми),
- формування процедур, орієнтованих на економічну сутність операцій, а не лише на їх документальне підтвердження,
- інтеграцію операційних показників (оборотність запасів, середній чек, shrinkage) у процес планування аудиту.

Таким чином, аудит у роздрібній торгівлі повинен розглядатися як економічно-аналітична перевірка бізнес-моделі, а не як ізольований контроль фінансової звітності.

Авторська позиція полягає у тому, що цифровізація аудиту не повинна зводитися до використання програмних засобів як допоміжних інструментів. У роздрібній торгівлі цифрові рішення мають стати центральним елементом аудиторської методології.

Ключовим напрямом розвитку є заміна вибірових процедур суцільним аналізом транзакцій, перехід від ретроспективного тестування до динамічної оцінки ризиків, використання автоматизованих індикаторів аномалій для пріоритезації аудиторських зусиль.

Одним із найбільш недооцінених викликів є надмірна формалізація аудиторського мислення. У роздрібній торгівлі, де значна частина показників базується на оцінках і припущеннях, саме професійне судження аудитора визначає якість висновків.

Автор наголошує, що ефективний аудит неможливий без критичного аналізу управлінських оцінок, стандарти мають застосовуватися як рамки, а не як алгоритми, а документування судження є не формальністю, а ключовим елементом доказовості.

У цьому контексті особливої ваги набуває аналітична автономія аудитора, здатність поставити під сумнів управлінські припущення навіть за формальної відповідності стандартам.

Узагальнюючи, автор стверджує, що подолання практичних викликів аудиту підприємств роздрібною торгівлі можливе лише за умов методологічної адаптації стандартів до галузевої специфіки, пріоритетності економічної сутності над формальними процедурами, активного використання цифрових і аналітичних інструментів і посилення ролі професійного судження аудитора.

Запропонований підхід трансформує аудит з інструменту перевірки минулих операцій у інтелектуальний механізм оцінки якості управління та стійкості бізнес-моделі, що є особливо актуальним для підприємств роздрібною торгівлі в умовах високої конкуренції та невизначеності.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ АУДИТУ ПІДПРИЄМСТВ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

2.1 Планування аудиторської перевірки: методологічні основи та практичні аспекти

Планування аудиторської перевірки є фундаментальним етапом аудиторського процесу, який визначає загальну логіку, послідовність і глибину подальших аудиторських процедур. Воно виступає не лише організаційним інструментом, а й методологічною основою формування аудиторської стратегії, що забезпечує досягнення мети аудиту з урахуванням обмеженості ресурсів, часових рамок та специфіки діяльності суб'єкта господарювання.

У сучасній аудиторській практиці планування розглядається як обов'язкова умова дотримання професійних стандартів і належного рівня якості аудиторського завдання.

Як етап аудиторського процесу планування передуює безпосередньому виконанню процедур перевірки та передбачає систематизований підхід до визначення обсягу аудиту, необхідних ресурсів, рівня суттєвості та потенційних зон підвищеного ризику.

Відповідно до логіки Міжнародних стандартів аудиту, планування не є разовою дією, а має динамічний характер, оскільки може коригуватися у процесі отримання нової інформації про бізнес клієнта, систему внутрішнього контролю або характер виявлених викривлень. Такий підхід забезпечує гнучкість аудиту та підвищує його адаптивність до змін у середовищі перевірки.

У науковому вимірі динамічність планування аудиту доцільно розглядати як механізм управління невизначеністю, а не лише реагування на ідентифіковані ризики [22]. Планування в цьому контексті виконує функцію інституційного фільтра, який

дозволяє аудитору трансформувати неповну та асиметричну інформацію про діяльність підприємства у структуровану модель аудиторських дій.

У межах ризик-орієнтованого підходу планування посідає центральне місце, оскільки саме на цій стадії здійснюється ідентифікація та попередня оцінка ризиків суттєвого викривлення фінансової звітності [22]. Результати цієї оцінки безпосередньо впливають на характер, строки та обсяг аудиторських процедур, визначаючи, які ділянки обліку потребують підвищеної уваги аудитора.

Таким чином, планування виступає механізмом трансформації оцінених ризиків у конкретні аудиторські дії, забезпечуючи концентрацію зусиль на найбільш значущих аспектах перевірки.

З позиції автора, планування аудиту слід трактувати як стадію економічної пріоритезації ризиків, у межах якої аудитори фактично визначають, які елементи фінансової звітності мають найбільший вплив на прийняття рішень користувачами. Це означає, що на етапі планування формується не лише технічна карта аудиторських процедур, але й концептуальна модель значущості фінансової інформації, яка згодом матеріалізується у змісті аудиторського висновку.

Крім того, належне планування створює передумови для отримання достатніх і доречних аудиторських доказів, що є критично важливим для формування обґрунтованого професійного судження. Саме ефективність етапу планування значною мірою визначає здатність аудитора забезпечити достовірність, послідовність і відтворюваність результатів аудиторської перевірки.

Міжнародний стандарт аудиту (МСА) 300 «Планування аудиту фінансової звітності» встановлює стандартизовані вимоги до етапу планування аудиторської перевірки, визначаючи його як систематичний процес формування аудиторської стратегії та робочого плану [23].

Основна мета МСА 300 полягає у забезпеченні того, щоб аудит проводився ефективно та з урахуванням ідентифікованих ризиків суттєвого викривлення, а ресурси аудитора використовувалися раціонально.

Згідно зі стандартом, планування включає кілька ключових компонентів: визначення характеру, строків та обсягу аудиторських процедур; оцінку ризиків суттєвого викривлення; розподіл ролей і завдань серед членів аудиторської групи; а також вибір методів контролю та забезпечення якості аудиторських робіт.

МСА 300 підкреслює необхідність документування плану аудиту у формі, що дозволяє сторонньому аудитору, який раніше не був залучений до завдання, оцінити обґрунтованість підходів і логіку прийнятих рішень.

На етапі планування аудиторської перевірки визначаються загальний обсяг роботи та стратегія проведення аудиту, що забезпечує ефективне використання ресурсів і досягнення мети перевірки.

На рис. 2.1 представлено узагальнену схему планування аудиторської перевірки з урахуванням ризик-орієнтованого підходу.

Рисунок 2.1 – Етапи планування аудиторської перевірки

Джерело: розроблено автором

Обсяг аудиту включає визначення того, які підрозділи, фінансові статті та процеси підприємства підлягають перевірці, а також ступінь деталізації процедур. Чітке формулювання обсягу дозволяє уникнути дублювання роботи, знизити ризик пропуску суттєвих аспектів фінансової звітності та забезпечити послідовність виконання аудиторських дій.

Стратегічні заходи планування передбачають визначення ключових напрямків аудиту, пріоритетів перевірки та послідовності виконання процедур з урахуванням виявлених ризиків. До них належить оцінка значущості окремих статей фінансової звітності, аналіз потенційних джерел суттєвих викривлень та розподіл відповідальності серед членів аудиторської групи. Встановлення стратегії аудиту дозволяє координувати дії команди, підвищити ефективність взаємодії між фахівцями різних напрямків (фінансового аудиту, ІТ-аудиту, аналітики) і своєчасно реагувати на зміни у фінансовому або операційному середовищі клієнта [24].

Документування обсягу і стратегії аудиту здійснюється у вигляді робочих матеріалів, що містять опис планованих процедур, строки їх виконання, відповідальних осіб та очікувані результати. Такий підхід забезпечує не лише контроль за виконанням плану, але й створює умови для відтворюваності аудиторського процесу та незалежної оцінки прийнятих рішень [25].

Оцінка дотримання відповідних етичних вимог, включно з принципами незалежності, є ключовим етапом планування аудиторських процедур. На цьому етапі аудитор аналізує можливі конфлікти інтересів, фінансові та ділові зв'язки з клієнтом, що можуть впливати на об'єктивність перевірки. Дотримання принципів незалежності та професійної етики гарантує, що результати аудиту будуть неупередженими і надійними для користувачів фінансової звітності. У практичному вимірі це включає документування потенційних етичних ризиків та застосування превентивних заходів, таких як ротація персоналу, незалежні перевірки та внутрішні контролю [26].

Наприклад, у міжнародній аудиторській мережі EY для забезпечення дотримання етичних норм використовуються централізовані системи перевірки незалежності, де

автоматично фіксуються будь-які фінансові або професійні зв'язки співробітників із клієнтами, а керівники групи отримують нагадування про необхідність документування підтвердження дотримання стандартів незалежності перед початком планових процедур. Такий підхід інтегрує етичну оцінку у процес планування, забезпечуючи надійність та обґрунтованість аудиторських висновків.

Підготовка та завершення процесу збору даних є критичною складовою планування аудиторських процедур, оскільки забезпечує достовірність і повноту інформації, на основі якої формуються аналітичні висновки.

На початковому етапі аудитори зустрічаються з керівництвом підприємства для встановлення стандартизованого процесу передачі даних, що може включати інсталяцію необхідного програмного забезпечення для збору інформації.

Важливим аспектом є визначення ресурсів як з боку аудиторської групи, так і з боку клієнта, необхідних для ефективного збору, перетворення та обробки даних. Під час підготовки аудиторських запитів або листів-звернень формуються конкретні вимоги до обсягів і формату наданих даних.

У практиці ЕУ застосовується системний підхід до трансформації даних, який передбачає їх обробку та адаптацію для використання в автоматизованих інструментах, таких як General Ledger Analyzer, а також інших відповідних програмних рішеннях.

Паралельно виконуються процедури перевірки повноти даних, що включають контроль за тим, щоб інформація була перенесена повністю із систем клієнта до аналітичних інструментів. Ця процедура валідації здійснюється щоразу при екстракції нових даних, що забезпечує високу надійність аналітичних результатів і дозволяє інтегрувати їх у ризик-орієнтоване планування аудиту.

Такий системний підхід гарантує, що прийняті управлінські та аудиторські рішення базуються на повних, актуальних та коректно оброблених даних, що підвищує якість і обґрунтованість остаточного аудиторського висновку.

Після забезпечення повноти та коректності зібраних даних наступним критично важливим етапом планування аудиту є опис і структурування знань про облікові залишки та відкриті баланси.

Це передбачає розробку аудиторських процедур, спрямованих на отримання достатніх і належних доказів щодо того, чи не містять відкриті баланси суттєвих викривлень, що можуть вплинути на фінансову звітність поточного періоду.

Якщо виявляється, що проведені процедури не забезпечують достатнього рівня впевненості, аудитори повинні виконати додаткові перевірки, щоб мінімізувати ризик помилок.

Особлива увага приділяється випадкам застосування автоматизованих технологій для аналізу даних головної книги. У цьому контексті аудитори визначають, чи правильно перенесено відкриті баланси з фінансової звітності попереднього періоду, що забезпечує послідовність і достовірність аналітичних даних для поточного аудиту.

Виконання таких процедур не лише підвищує точність і надійність отриманих доказів, але й інтегрує оцінку відкритих залишків у загальну стратегію планування аудиту, забезпечуючи фундамент для обґрунтованого формування аудиторського висновку.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що планування аудиторської перевірки виконує подвійну функцію: з одного боку, воно забезпечує операційну ефективність аудиторського процесу, а з іншого – формує методологічні межі майбутнього аудиторського висновку. Саме на етапі планування закладається рівень аналітичної глибини аудиту, допустимий рівень професійного судження та ступінь інтерпретаційної свободи аудитора. Відтак якість планування прямо корелює не лише з якістю процедур, але й зі змістовною цінністю аудиторського висновку для користувачів фінансової звітності.

Таким чином, визначення обсягу та стратегічних заходів на етапі планування є основою для організованої та ефективної роботи аудиторської групи, сприяє якісному

виконанню процедур, зменшенню ризиків помилок та підвищенню обґрунтованості фінального аудиторського висновку.

2.2 Оцінка ризиків та системи внутрішнього контролю

Оцінка ризиків суттєвого викривлення та аналіз системи внутрішнього контролю є ключовими етапами планування аудиторської перевірки, що визначають напрямок і глибину подальших процедур.

На цьому етапі аудитор формує розуміння бізнес-процесів суб'єкта господарювання, оцінює можливі джерела помилок або шахрайства та визначає, які контрольні механізми можуть забезпечити достовірність фінансової звітності.

Важливим аспектом планування є інтеграція ризик-орієнтованого підходу, закладеного у МСА 315 «Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвого викривлення через розуміння підприємства та його середовища» та МСА 330 «Аудиторські процедури у відповідь на оцінені ризики».

Згідно МСА виділяють чотири основних види ризиків: природжений ризик, ризик контролю, суттєвий ризик та ризик шахрайських викривлень [27].

Природжений ризик характеризує ймовірність виникнення помилок у фінансовій звітності без урахування системи контролю. У роздрібній торгівлі він підвищується через високу частоту транзакцій, сезонні коливання продажів, мультиканальні моделі збуту та значну кількість операцій. Так, українські компанії Fozzy Group та АТБ працюють із великими обсягами товарів, що обумовлює підвищений рівень природженого ризику у залишках на складах та обліку доходів. Міжнародні компанії, такі як Carrefour та Tesco, стикаються із аналогічними викликами через інтеграцію різнорідних ERP-систем у багатьох юрисдикціях.

Ризик контролю відображає ймовірність того, що внутрішні системи контролю не виявлять або не запобігнуть суттєвим викривленням. У цифровізованих компаніях контрольні механізми набувають особливого значення: некоректне налаштування ERP-систем, автоматизованих кас або систем управління запасами може призвести до суттєвих помилок. Наприклад, аудитори компанії Rozetka аналізують інтеграцію даних онлайн-продажів і логістики для зменшення ризику некоректного відображення фінансових операцій.

Суттєвий ризик передбачає ризики, які можуть значно впливати на фінансову звітність і потребують підвищеної уваги аудитора. У роздрібній торгівлі це оцінка резервів на знецінення товарів, облік доходів від мультиканальних операцій та трансакції між пов'язаними особами. Наприклад, компанія Metro Cash & Carry оперує оптово-роздрібними продажами, де некоректне визнання доходу може суттєво вплинути на фінансові результати, а міжнародний приклад компанії Walmart показує, що значні ризики виникають при визнанні доходу від передплачених онлайн-послуг та бонусних програм.

Ризик шахрайських викривлень є особливо актуальним у роздрібному секторі, де велика кількість дрібних трансакцій створює можливості для маніпуляцій. Сучасні аналітичні алгоритми дозволяють аудиторам порівнювати показники з галузевими бенчмарками та автоматично виявляти аномальні операції. Наприклад, міжнародні компанії ІКЕА та Inditex застосовують інтегровані аналітичні платформи для виявлення підозрілих трансакцій, а українські компанії, такі як Epicentr K та Comfy, комбінують вибіркоче тестування з аналітикою, оцінюючи дані про продажі, повернення та залишки.

Процес оцінки ризиків тісно пов'язаний із визначенням суттєвості, оскільки саме через призму суттєвості аудитор оцінює потенційний вплив виявлених ризиків на рішення користувачів фінансової звітності.

Суттєвість у науковій літературі визначається як поріг або межа викривлення, яка здатна вплинути на економічні рішення користувачів фінансової звітності. Інакше

кажучи, якщо певна помилка або пропуск у звітності перевищує цей поріг, користувач може прийняти неправильне рішення щодо інвестицій, кредитування або управлінських рішень.

У практичному аудиторському процесі суттєвість використовується як інструмент пріоритезації ризиків: аудитори концентрують увагу на тих зонах, де потенційне викривлення може мати найбільший економічний або репутаційний ефект для підприємства.

Визначення суттєвості має кількісний та якісний вимір. Кількісний вимір оцінює абсолютну або відносну величину потенційного викривлення (наприклад, у грошовому виразі або у відсотках від чистого прибутку), тоді як якісний вимір враховує специфічні аспекти бізнесу, такі як стратегічна важливість певного активу або ризик репутаційних втрат.

Ризики, які перевищують встановлений поріг суттєвості або мають високий потенційний вплив на фінансову звітність, класифікуються як критичні та вимагають особливої уваги аудитора та детального тестування. У практиці аудиторських компаній, застосування такого підходу дозволяє концентрувати ресурси аудиторської групи на найвразливіших операційних процесах та уникати неефективного використання часу на неістотні ділянки [28].

Сучасний підхід до оцінки ризиків передбачає застосування концепції комплексної оцінки ризику (Combined Risk Assessment, CRA), яка інтегрує стандартизовані методи ідентифікації, кількісного та якісного аналізу ризиків з формалізованою документацією та можливістю відтворення аудиторського процесу [29].

Етапи CRA включають:

- 1) Ідентифікацію активів, процесів та статей обліку, які мають високий потенціал для викривлень.
- 2) Оцінку ймовірності виникнення ризику та його фінансового впливу, використовуючи кількісні та якісні критерії.

- 3) Ранжування ризиків за критичністю і визначення пріоритетів аудиторської перевірки.
- 4) Формування плану аудиторських процедур для кожного виду ризику з урахуванням специфіки галузі.

Наприклад, у міжнародній практиці Walmart CRA інтегрована з ERP та аналітичними платформами, що дозволяє аудиторам отримувати автоматичні сигнали про підозрілі транзакції та виявляти операції з високим inherent або fraud risk. В

В Україні Rozetka впроваджує CRA для оцінки ризиків мультимедійних продажів, що дозволяє аудитору адаптувати план перевірки в залежності від динаміки обсягів продажів, повернень та промоційних кампаній.

CRA застосовують у великих аудиторських мережах для стандартизації процедури ризик-оцінки, інтегруючи всі чотири види ризиків у єдину матрицю оцінки ризиків для практичної роботи аудитора.

Таким чином, застосування підходу CRA, інтеграція цифрових платформ та врахування галузевих прикладів дозволяє аудиторам підвищити якість фінансових висновків і трансформувати аудиторський процес у стратегічний інструмент управління ризиками для підприємств роздрібної торгівлі та електронної комерції.

Важливою частиною оцінки є взаємозв'язок ризиків і внутрішнього контролю.

Система внутрішнього контролю роздрібних підприємств включає кілька рівнів: операційний контроль (контроль за процесами продажу та інвентаризацією), фінансовий контроль (правильність обліку доходів, витрат та залишків) та контроль інформаційних систем (ERP, POS, цифрові інвентаризаційні платформи).

Наприклад, у METRO Cash & Carry контроль за обігом товарів здійснюється через автоматизовані сканери та цифрові логи, що дозволяє аудитору здійснювати тестування транзакцій у режимі реального часу.

Українські компанії, такі як Novus, також інтегрують RFID-технології та автоматизовані системи звітності для забезпечення прозорості обліку.

Аудитор оцінює ефективність кожного рівня контролю, використовуючи CRA для визначення, наскільки ці контролю знижують природжений та суттєвий ризик. У випадку виявлення слабких місць аудиторі слід сформувавши додаткові процедури для мінімізації ризику суттєвого викривлення.

У практичному аудиті оцінка ризиків здійснюється через інтерв'ю та опитування ключових співробітників щодо процедур управління ризиками та контролю, тестування ключових контрольних заходів, зокрема авторизації платежів, списання запасів та точності облікових операцій, та а наліз історичних даних з використанням аналітичних платформ для виявлення аномалій, трендів і потенційних шахрайських схем.

У межах даної роботи автором пропонується концепція динамічної матриці ризиків, яка дозволяє:

- оцінювати *inherent, significant* та *fraud risk* у режимі реального часу,
- інтегрувати CRA з ERP і POS системами,
- враховувати події після звітної дати для коригування аудиторських процедур,
- формувати адаптивний план аудиту залежно від змін у транзакційних потоках та обсягах даних.

Такий підхід підвищує ефективність оцінки ризиків, забезпечує більш обґрунтоване планування аудиту та дозволяє формувати висновок, що відповідає економічній сутності бізнесу, його стійкості та ефективності управління ризиками.

Узагальнюючи, оцінка ризиків та інтеграція системи внутрішнього контролю виступають ключовим аналітичним механізмом, який дозволяє трансформувати аудиторський процес із суто процедурної діяльності у комплексну систему стратегічного управління ризиками.

У перспективі розвиток цифрових методів оцінки ризиків та стандартизованих інструментів, таких як комплексна оцінка ризику, дозволяє створювати відтворювані

моделі аудиторської діяльності, що відповідають сучасним вимогам прозорості, достовірності та економічної обґрунтованості управлінських рішень.

2.3 Управлінські аспекти організації роботи аудиторської групи

Організація роботи аудиторської групи є критичною складовою ефективного проведення аудиторської перевірки та забезпечення високої якості її результатів.

Ефективне управління командою аудитора передбачає координацію робочих процесів, розподіл завдань відповідно до компетенцій членів групи, контроль строків та результатів виконання процедур, а також інтеграцію ризик-орієнтованого підходу у щоденну практику.

В сучасних умовах зростаючої складності бізнес-процесів та цифровізації аудиту особливого значення набуває здатність керівника аудиторської групи не лише забезпечити виконання стандартів та регуляторних вимог, а й підтримувати професійний розвиток команди, стимулювати ефективну комунікацію та формувати культуру відповідальності.

Розгляд управлінських аспектів організації аудиторської групи починається з аналізу ролі лідерства, оскільки саме воно формує основу взаємодії між членами команди та визначає ефективність процесу аудиту в цілому.

У контексті аудиту лідерство розглядається не лише як управління людськими ресурсами, але й як здатність координувати складні взаємодії в умовах невизначеності, розподіляти відповідальність у відповідності з компетенціями учасників команди, а також підтримувати високі стандарти професійної етики [30].

Стиль лідерства визначається як сукупність специфічних моделей поведінки керівника, що використовуються для взаємодії з командою, прийняття управлінських рішень та формування стратегічного напрямку діяльності організації. Основні

теоретичні підходи до лідерства виділяють кілька типів, представлених на рис. 2.2.

Рисунок 2.2 – Характеристика стилів лідерства та їх вплив на аудиторські команди

Джерело: побудовано автором на основі [31]

Удосконалення лідерських компетенцій керівника аудиторської групи має прямий вплив на здатність колективу ефективно і своєчасно адаптуватися до змін у середовищі

аудиту, включно з регуляторними вимогами, технологічними трансформаціями та очікуваннями користувачів фінансової звітності.

Однією з ключових складових лідерства є побудова довіри в середині команди, що формується на підставі послідовної комунікації, справедливого розподілу завдань, а також відкритого обміну професійними думками. Керівник, який демонструє високу компетентність і здатність до рефлексії, створює умови для активної участі всіх членів групи, що є особливо важливим у задачах, де необхідно поєднати узгодження позицій із глибоким технічним аналізом. Це сприяє зниженню операційних і репутаційних ризиків, оскільки дозволяє визначати і корегувати потенційні недоліки на ранніх етапах аудиторського завдання.

Важливою ознакою ефективного лідерства в аудиті є здатність до коучингу та розвитку персоналу, що включає створення середовища для безперервного навчання, оцінювання індивідуальних сильних та слабких сторін і формування планів професійного зростання. У сучасних умовах, коли аудиторські завдання дедалі частіше потребують міждисциплінарних знань (наприклад, у сфері IT-аудиту, аналітики даних, оцінки ризиків у цифровому середовищі), лідер повинен забезпечувати, щоб команда мала доступ до необхідних знань та інструментів. Такий підхід забезпечує не тільки поточну ефективність перевірки, але й нарощування потенціалу команди для вирішення складніших аудиторських кейсів у майбутньому.

Сучасні моделі лідерства в аудиті також акцентують увагу на здатності керівника інтегрувати ризик-орієнтований підхід у процес управління групою. Це означає, що аудитори не лише виконують стандартні процедури, але й критично оцінюють потенційні ризики, які можуть вплинути на якість висновків, та формують відповідні управлінські відповіді. У цьому контексті лідер відіграє роль каталізатора, який забезпечує, щоб оцінка ризиків проникала у всі аспекти аудиторської діяльності – від планування до фінального документування – тим самим підсилюючи здатність команди забезпечувати адекватні та обґрунтовані аудиторські висновки.

Таким чином, лідерство в аудиторській групі виступає не лише функціональною необхідністю, але й стратегічним ресурсом, який суттєво впливає на результативність, якість та адаптивність аудиту в умовах постійних змін регуляторного середовища, технологічної трансформації та підвищених очікувань стейкхолдерів.

Лідерство в аудиторській групі створює основу для ефективної організації роботи, однак його вплив повною мірою реалізується через механізми командної взаємодії та системи мотивації.

Саме спосіб, у який лідер організовує комунікацію між членами групи, визначає швидкість прийняття рішень, точність аудиторських процедур та узгодженість колективних дій.

Ефективні аудиторські команди характеризуються прозорими каналами обміну інформацією, регулярними внутрішніми нарадами та використанням інтегрованих цифрових платформ для централізованого управління даними і завданнями.

Така організація комунікацій зменшує ризик помилок, підвищує оперативність реакції на виявлені аномалії та сприяє підтримці високого рівня професійної відповідальності серед членів групи.

Водночас мотивація аудиторів та їхнє професійне залучення залишаються критично важливими. Застосування методів стимулювання, таких як гнучке планування завдань, система винагород, можливості для професійного розвитку та участь у прийнятті рішень, значно підвищує ефективність роботи команди.

Психологічний клімат у групі, який формує довіру, відкритість і взаємну підтримку, прямо впливає на якість виконання аудиторських процедур, точність аналітичних висновків та своєчасність завершення робіт.

У контексті сучасного робочого середовища, доцільними є проведення аналізу класичних теорій мотивації і розробка стратегій підвищення залученості та утримання працівників, адаптованих до цифрової епохи.

В табл. 2.1 наведено приклад інтеграції класичних теорій мотивації у практику сучасних аудиторських організацій.

Таблиця 2.1 – Застосування класичних теорій мотивації сучасними аудиторськими практиками

Теорія мотивації	Характеристика	Спосіб впровадження	Результат
Ієрархія потреб Маслоу (1943)	<p>Фізіологічні та безпекові потреби: справедлива оплата, стабільність роботи, безпечне середовище.</p> <p>Потреби приналежності та поваги: командні ініціативи, програми визнання, інклюзивна культура.</p> <p>Самореалізація: можливості розвитку, лідерські програми, участь у дослідженнях, креативна автономія.</p>	<p>Забезпечення базових потреб конкурентною заробітною платою та пільгами на подорожі.</p> <p>Потреби приналежності та поваги реалізуються через менторські мережі, програми лідерства та ініціативи з питань різноманітності, рівності та інклюзії (DEI).</p>	<p>Високий рівень задоволеності серед співробітників на початковому та середньому етапі кар'єри.</p> <p>Покращене утримання персоналу у різноманітних командах.</p>
Двофакторна теорія Герцберга (1959)	<p>Фактори гігієни: робочі умови, навантаження, прозорі HR-політики.</p> <p>Мотиваційні чинники: стимулювання інновацій, лідерські ролі, менторство.</p>	<p>Модифіковані системи оцінювання, гібридні політики роботи та акцент на психічне благополуччя задовольняють фактори гігієни.</p> <p>Мотиваційними чинниками виступають чіткі кар'єрні траєкторії, глобальний досвід та постійне навчання.</p>	<p>Зниження професійного вигорання, підвищена залученість до роботи.</p> <p>Покращене утримання персоналу після пандемії.</p>
Теорія очікувань Врума (1964)	<p>Очікування: зв'язок між зусиллями та результатами.</p> <p>Інструментальність: результати ведуть до винагород.</p> <p>Цінність: значущість винагороди для співробітника.</p>	<p>Використання інформаційних панелей для відстеження результатів, прозорі критерії просування та структуровані плани розвитку та навчання (L&D) пов'язують докладені зусилля з кар'єрними результатами.</p>	<p>Співробітники відчувають справедливу винагороду.</p> <p>Зменшення показників звільнень серед працівників з високим потенціалом.</p>

Джерело: згруповано за інформацією [32]

Аналізовані приклади демонструють, що класичні теорії мотивації – Маслоу, Герцберга та Врума – зберігають актуальність у сучасних корпоративних практиках та адаптуються до специфіки професійних середовищ, зокрема аудиторських компаній.

Їх застосування дозволяє цілеспрямовано формувати мотиваційні стратегії, підвищувати залученість співробітників, сприяти розвитку компетенцій та забезпечувати ефективне утримання висококваліфікованих кадрів.

Отже, організаційна ефективність аудиторської групи формується не лише завдяки керівнику, але й через узгоджену роботу всіх учасників, налагоджені канали комунікації та систему внутрішніх стимулів.

Ефективна організація аудиторської групи передбачає системне визначення ролей і обов'язків кожного члена команди, що є ключовим управлінським механізмом забезпечення якості та достовірності аудиторського процесу.

Розподіл завдань здійснюється з урахуванням професійних компетенцій, рівня досвіду, спеціалізації та історії участі аудитора у різних типах перевірок, що дозволяє оптимізувати продуктивність робочих процесів та мінімізувати операційні ризики, пов'язані з помилками або дублюванням робіт. Табл. 2.2 демонструє приклад узагальненого розподілу обов'язків серед членів аудиторської групи з урахуванням практики міжнародних аудиторських мереж.

Таблиця 2.2 – Розподіл обов'язків у аудиторській групі

Роль аудиторській групі	Основні обов'язки	Ключові компетенції	Взаємодія з іншими функціями
Керівник аудиторської групи	Загальна відповідальність за планування, якість та завершення аудиту, підписання аудиторського висновку	Досвід управління аудитом, стратегічне бачення, знання стандартів, сертифікація для підписання аудиторського висновку	Координація роботи всіх функціональних підрозділів
Менеджер аудиту	Контроль за виконанням аудиторських процедур, перевірка робочих документів, керування ризиками	Аналітичні навички, управління командою, знання МСА і МСБО (або НП(С)БО)	Звітність керівнику групи, взаємодія з ІТ та аналітичною командою
Старший аудитор	Виконання складних аудиторських процедур, перевірка облікових записів, наставництво для молодших аудиторів	Глибокі знання обліку, досвід роботи з фінансовою звітністю, знання МСА і МСБО (або НП(С)БО)	Підпорядкування менеджера аудиту, координація з фахівцями з ІТ-аудиту
Молодший аудитор	Виконання стандартних процедур, збір доказів, підготовка робочих документів	Базові навички аудиту, уважність до деталей	Підпорядкування старшому аудитору
ІТ-аудитор	Оцінка інформаційних систем, тестування контролів, аналіз кіберризиків	Знання ІТ-систем, кібербезпеки, контролю даних	Співпраця зі старшими аудиторами фінансів
Аналітик даних	Підготовка та аналіз великих обсягів даних, створення аналітичних моделей	Data analytics, SQL, Excel / Python, знання фінансових процесів	Підтримка фінансових та ІТ-аудиторів

Джерело: розроблено автором

Координація між функціональними напрямками, зокрема фінансовим аудитом, IT-аудитом та аналітичними службами, забезпечує інтегровану оцінку ризиків і контрольних процедур, сприяє своєчасному обміну інформацією та оперативному реагуванню на виявлені невідповідності.

У практиці міжнародної аудиторської мережі EY така координація реалізується через цифрову платформу EY Canvas, яка дозволяє централізовано відстежувати розподіл завдань, строки виконання робіт та взаємодію між субкомандами. Використання аналітичних дашбордів і автоматизованих сповіщень забезпечує прозорість процесу, оперативне вирішення конфліктів у розподілі ресурсів та контроль за дотриманням внутрішніх політик і стандартів [33].

Формалізація процесів розподілу обов'язків, включаючи документування правил взаємодії та стандартних процедур, створює передумови для підвищення прозорості, відтворюваності та контролю якості аудиторської діяльності.

У EY практикується призначення відповідальних за конкретні функціональні блоки (наприклад, фінансовий аудит, IT-аудит, аналітика даних), а також регулярні щотижневі синхронізаційні наради, на яких координуються пріоритети та обговорюються ключові ризики. Це сприяє мінімізації помилок, упередженості та невідповідностей у виконанні завдань, що є критично важливим в умовах ускладнення бізнес-процесів, високого ступеня цифровізації облікових систем та посилення нормативних вимог до аудиторської діяльності.

Застосування інтегрованих цифрових рішень і формалізованих процесів розподілу ролей забезпечує не лише ефективність внутрішньої організації аудиторських груп, але й підвищує надійність та прозорість аудиторських висновків, що прямо впливає на довіру користувачів фінансової звітності та регуляторів.

Супровід і контроль якості аудиторської роботи передбачають не лише виконання процедур перевірки, але й впровадження багаторівневих механізмів оцінювання відповідності виконаної роботи встановленим стандартам. Системи внутрішніх перевірок у межах аудиторської групи включають регулярне рецензування робочих

документів, оцінювання професійних суджень та оцінку ризиків, що дає змогу своєчасно виявляти недоліки, помилки чи невідповідності до остаточної форми звіту. Такий підхід полегшує коригування процедур на ранніх стадіях, підвищує якість доказової бази та сприяє формуванню обґрунтованих висновків.

Одним з елементів системи забезпечення якості є Audit Quality Review (AQR) – це форма післяпроектного контролю якості, що передбачає систематичну оцінку завершених аудиторських завдань з метою перевірки дотримання професійних стандартів, внутрішньої методології аудиторської фірми та принципів управління якістю. AQR слугує інструментом інституційного моніторингу якості аудиту та використовується для виявлення системних недоліків і вдосконалення практик виконання аудиторських робіт.

У межах кожного окремого завдання застосовується також Engagement Quality Review (EQR) – це незалежне рецензування ключових професійних суджень, суттєвих висновків і підстав для формування аудиторського висновку, яке здійснюється до його підписання особою, що не входила до складу аудиторської групи. EQR забезпечує додатковий рівень контролю якості на рівні конкретного завдання та спрямований на підвищення обґрунтованості й надійності результатів аудиту [34].

Методи контролю за дотриманням стандартів також включають застосування формалізованих чек-листів, матриць ризиків і засобів автоматичного моніторингу, що дозволяють оцінювати ступінь дотримання Міжнародних стандартів аудиту і внутрішніх процедур у реальному часі. Емпіричні дослідження підтверджують, що інтеграція системних рецензій і незалежних перевірок позитивно корелює з підвищенням рівня якісних показників аудиту і є вагомим чинником зниження кількості суттєвих пунктів для вдосконалення у підсумкових звітах.

Комплексний підхід, що поєднує внутрішні перевірки, AQR, EQR та інструменти автоматизації, створює системну платформу управління якістю, яка не лише гарантує відповідність стандартам, але й сприяє впровадженню культури безперервного удосконалення. Це має прямий вплив на достовірність, обґрунтованість та прозорість

аудиторських висновків, що є важливим критерієм довіри користувачів фінансової звітності та регуляторних органів.

Таким чином, ефективна організація роботи аудиторської групи є багатовимірним управлінським процесом, що поєднує лідерство, координацію командної взаємодії, раціональний розподіл ролей і обов'язків, а також дієву систему контролю якості.

Сукупність цих елементів формує внутрішнє середовище аудиторського завдання, у межах якого професійні судження набувають належного рівня обґрунтованості, а аудиторські процедури – послідовності та відтворюваності.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИКА АУДИТУ ПІДПРИЄМСТВ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

3.1 Методологічні засади аудиту підприємств роздрібною торгівлі

Аудит підприємств роздрібною торгівлі належить до специфічної сфери аудиторської діяльності, що характеризується високою інтенсивністю обігу фінансових і матеріальних ресурсів, значною кількістю дрібних транзакцій, а також суттєвою залежністю від сезонності продажів та динаміки споживчого попиту.

Роздрібний сектор економіки вирізняється підвищеною складністю організаційних та інформаційних потоків, що зумовлює необхідність розробки спеціалізованих методологічних підходів до здійснення аудиту.

У цьому контексті методологічні засади аудиту роздрібних підприємств формуються на перетині класичних принципів аудиту, ризик-орієнтованих моделей перевірки, сучасних інформаційних технологій та національних і міжнародних стандартів фінансової звітності.

Однією з визначальних характеристик роздрібних підприємств є їхня велика товарна номенклатура, значна кількість торгових точок, а також складна структура грошових потоків.

Класичні підходи до аудиту, що застосовуються у промисловому виробництві, не завжди здатні забезпечити ефективний контроль за операційною діяльністю роздрібних компаній, оскільки вони орієнтовані на об'єкти з відносно низькою частотою повторюваних операцій.

У роздрібній торгівлі, навпаки, щодня здійснюється значна кількість дрібних транзакцій, що створює підвищений ризик помилок або навмисного викривлення інформації.

Саме тому сучасний аудит роздрібних підприємств потребує інтеграції традиційних аудиторських процедур із технологічними рішеннями, що дозволяють здійснювати контроль у режимі реального часу, а також застосування аналітичних інструментів для оцінки й прогнозування ризиків.

Методологія аудиту роздрібного підприємства ґрунтується на низці ключових принципів.

Перш за все, це принцип ризик-орієнтованого підходу, що передбачає визначення та оцінку основних зон ризику, які можуть впливати на достовірність фінансової звітності. До таких зон відносяться управління товарними запасами, облік грошових коштів, розрахункові операції та ефективність внутрішнього контролю.

Вибір об'єктів аудиторської перевірки у роздрібних компаніях зазвичай визначається саме через оцінку ймовірності виникнення фінансових втрат або шахрайських дій, що дозволяє максимально ефективно використовувати обмежені ресурси аудиторської служби.

Авторське спостереження полягає у тому, що ризик-орієнтований підхід в роздрібному секторі не лише підвищує ефективність перевірки, але й стає інструментом стратегічного консультування керівництва підприємства щодо управління ризиками.

Особливу увагу у методології аудиту роздрібних підприємств приділяють контролю товарних запасів, які є основним активом більшості торгових компаній.

Аудиторська перевірка товарних запасів передбачає комплексну оцінку системи обліку та фізичної наявності товарів.

У цьому контексті традиційні методи інвентаризації доповнюються сучасними технологічними рішеннями, такими як RFID-мітки, штрихкодинг та автоматизовані інвентаризаційні системи, що дозволяють значно підвищити точність обліку і зменшити ризики втрат [35].

Крім того, аудиторі повинні оцінювати правильність застосування методів обліку запасів, таких як FIFO, LIFO чи середньозважена вартість, та їх відповідність внутрішній політиці підприємства і вимогам МСФЗ.

Значну увагу слід приділяти аналізу обігу товарів, зношуванню та списанню непроданих позицій, оскільки неправильна оцінка цих факторів може суттєво впливати на фінансові результати підприємства.

Таблиця 3.1 – Приклади процедур аудиту запасів

Процедура	Пов'язані робочі кроки	Враховані ризики
1	2	3
Перевірка оцінки запасів	Переконатися, що метод обліку відповідає політиці підприємства та методу минулого періоду. Порівняти залишки запасів на кінець періоду з попереднім періодом. При виявленні значних змін або відсутності очікуваних змін визначити причини та вплив на заплановані процедури. Визначити необхідність тестування репрезентативної вибірки. За потреби визначити популяцію, розмір вибірки статистично або за судженням та задокументувати обґрунтування. Для обраних елементів порівняти собівартість із записами обліку та підтвердити правильність застосування. Порівняння оцінки запасів до підтверджуючих документів. Оцінити результати процедур для визначення достатності вибірки для висновку щодо популяції. Для ключових позицій зафіксувати розбіжності; для репрезентативної вибірки – спроектувати помилки на всю популяцію.	<ul style="list-style-type: none"> •Некоректне застосування витрат у розрахунках. •Помилки у складанні собівартості одиниці. •Помилки при розширенні або підсумуванні даних. •Невірні ціни на матеріали. •Помилки в обліку накладних витрат. •Помилки у розрахунку та застосуванні ставки накладних витрат. •Помилки у формуванні витрат на матеріали та оплату праці (незавершене виробництво), що не відповідають стадії виробництва.
Чиста реалізаційна вартість та тестування на застарілість	Перевірка резервів для зниження оцінки запасів до чистої реалізаційної вартості та перевірка коректності проведених коригувань відповідно до облікових політик та стандартів фінзвітності. Розробити очікування щодо резерву та допустимий поріг відхилень. Ідентифікувати відхилення та перевірити їх обґрунтованість. Відстежити виявлені старі, пошкоджені або застарілі запаси до графіка резервів. Отримати пояснення від керівництва. Перевірити, чи підтверджуються події поточного періоду резервом попереднього періоду. Враховувати, що проблеми з готовою продукцією можуть свідчити про проблеми з сировиною.	Запаси не відображені за чистою реалізаційною вартістю

Продовження таблиці 3.1

1	2	3
Cut-off процедури	Визначити періоди до та після звітної дати, які заплановано охопити тестуванням запасів. Отримати підсумкові дані щодо операцій з придбання та повернень за ці періоди. На основі даних про операції з придбання та повернень у досліджуваній період, отриманої під час спостереження за інвентаризацією, визначити та відібрати всі ключові позиції. Задokumentувати підстави вибору ключових позицій. Для кожної відібраної позиції перевірити документи, щоб упевнитися, що для відвантажених товарів доходи та дебіторська заборгованість відображені у правильному періоді, а для отриманих товарів запаси, собівартість та кредиторська заборгованість відображені у правильному періоді.	<ul style="list-style-type: none"> •Дебети рахунків запасів не відповідають фактично отриманим товарам або послугам. •Витрати на товари або послуги, пов'язані із запасами, не відображені в обліку. •Надходження на рахунки запасів зараховані не в той період. •Операції з запасами не відображені в обліку.
Інвентаризація	Оцінити інструкції та процедури керівництва щодо обліку та контролю результатів фактичної інвентаризації підприємства. Спостерігати за виконанням процедур обліку запасів та провести тестові підрахунки. Зіставити результати тестових підрахунків із даними обліку запасів підприємства та переконатися, що облік запасів точно відображає фактичні результати інвентаризації.	<ul style="list-style-type: none"> •Неточний підрахунок або опис запасів, що призводить до завищення або заниження кількості, ідентифікації або ступеня готовності. •Неточна компіляція даних (зміни кількостей, пропущені або додані позиції). •Помилки перерахунку одиниць виміру (підраховано в одній одиниці, облік ведеться в іншій). •Можливі помилки стосовні надходження, відвантаження, переміщення. •Неправильне використання фізичних або постійних кількостей при складанні обліку.

Джерело: розроблено автором

Не менш важливим аспектом є аудит грошових коштів та розрахункових операцій. Роздрібна торгівля характеризується високим рівнем готівкових операцій, що традиційно вважається однією з найбільш ризикованих сфер діяльності з точки зору можливого шахрайства.

Методологічні засади аудиту передбачають ретельне тестування касових операцій, звірку касових книг із POS-звітами, перевірку правильності проведення безготівкових платежів, а також оцінку ефективності внутрішнього контролю за рухом грошових коштів.

У цьому аспекті цифровізація облікових процесів та застосування ERP-систем значно підвищує ефективність перевірки, дозволяючи аудиторській службі ідентифікувати аномальні операції і своєчасно реагувати на потенційні ризики.

Аудит доходів і витрат у роздрібних підприємствах є окремо важливою методологічною складовою, оскільки доходи формуються внаслідок високочастотних транзакцій, часто за умов проведення маркетингових акцій, надання знижок та використання програм лояльності.

Аудиторські процедури повинні включати аналіз динаміки продажів за категоріями товарів і торговими точками, перевірку коректності обліку доходів, що отримані від акцій та бонусних програм, а також контроль за витратами на логістику, оренду, зберігання і комунальні послуги.

Використання аналітичних методів, таких як порівняння фактичних результатів з бюджетними показниками, дозволяє не лише перевірити достовірність фінансової інформації, але й виявити відхилення, що можуть свідчити про системні проблеми у внутрішньому контролі.

Сучасна методологія аудиту роздрібних підприємств неможлива без оцінки ефективності внутрішнього контролю. Система внутрішнього контролю включає організаційну структуру та розподіл відповідальності, контрольні процедури обліку та звітності, а також механізми запобігання шахрайству та зловживанням.

Високий рівень автоматизації контролю, інтеграція аналітичних інструментів і регулярні внутрішні перевірки забезпечують можливість попередження ризиків та підвищення ефективності управління ресурсами підприємства.

Інтеграція внутрішнього аудиту і консультаційних функцій дозволяє не лише контролювати, але й активно оптимізувати бізнес-процеси, підвищуючи економічну ефективність роздрібної компанії.

Важливим є системне використання кількісних та статистичних методів, що забезпечують підвищення точності оцінки запасів та обґрунтованості аудиторських висновків.

Одним із ключових інструментів є застосування статистичних вибірок, які дозволяють здійснювати перевірку значного обсягу товарних позицій без необхідності повного інвентаризаційного охоплення, при цьому забезпечуючи формалізовану оцінку допустимого рівня ризику помилки та достовірності отриманих результатів.

Зокрема, методи ймовірнісної, стратифікованої та систематичної вибірки дають змогу враховувати різнорівневі категорії запасів за вартістю, оборотністю та ймовірністю виникнення помилок або шахрайства, що сприяє оптимізації ресурсів аудиторської служби та підвищенню ефективності контрольних процедур.

Аналітичні процедури, реалізовані у рамках сучасного аудиту, дедалі частіше базуються на математичному моделюванні фінансових показників і динаміки товарних потоків, що дозволяє виявляти аномалії та системні викривлення.

До таких методів належать застосування коефіцієнтів варіації, середньозважених величин, кореляційного аналізу взаємозв'язків між обігом товарів, собівартістю та доходами, а також прогнозування очікуваних залишків запасів на основі статистичних моделей і даних попередніх періодів.

Кількісне порівняння фактичних залишків із розрахованими очікуваними значеннями дозволяє аудитору не лише кількісно оцінити ймовірність помилок або шахрайських дій, а й здійснювати кількісне обґрунтування ризиків, що суттєво підвищує наукову валідність аудиторських висновків.

Таким чином, інтеграція математичних і статистичних інструментів у методологію аудиту запасів забезпечує об'єктивність і відтворюваність результатів, оптимізує вибірку аудиторських процедур і сприяє перетворенню аудиту з традиційно контрольної функції у системний інструмент управлінського аналізу, що підвищує стратегічну цінність аудиту для роздрібних підприємств і створює підґрунтя для прийняття ефективних управлінських рішень.

Особливого значення у сучасному аудиті набуває інтеграція ІТ-технологій та аналітики великих даних [36, 37]. Впровадження цифрових систем обліку дозволяє

здійснювати моніторинг операцій у режимі реального часу, автоматично виявляти аномалії та прогнозувати фінансові ризики.

Цей аспект методології змінює традиційну парадигму аудиту: від реактивного виявлення порушень до превентивного управління ризиками. У практичному сенсі це означає, що аудитор не лише оцінює минулі операції, але й забезпечує керівництво інформацією для оперативного прийняття рішень, що підвищує стратегічну цінність аудиту [38].

Таким чином, методологічні засади аудиту підприємств роздрібної торгівлі формують комплексний підхід, який поєднує класичні аудиторські принципи, ризик-орієнтовану модель перевірки, сучасні технології контролю та оцінку ефективності внутрішнього аудиту.

Цей підхід забезпечує достовірність фінансової інформації, мінімізує ризики фінансових втрат та шахрайства, а також створює умови для вдосконалення управлінських процесів у роздрібних компаніях.

На думку автора, ефективний аудит у роздрібній сфері повинен поєднувати глибоке розуміння бізнес-процесів, інноваційні технології та постійне оновлення методології відповідно до ринкових і законодавчих змін, що дозволяє забезпечувати не лише контроль, але й стратегічну підтримку розвитку підприємства.

3.2 Інноваційні підходи в аудиті: застосування новітніх технологій та диджитал-аудиту

Сучасна роздрібна торгівля характеризується високою динамікою ринкових процесів, зростаючою конкуренцією та експоненціальним збільшенням обсягів даних, що генерується в операційній діяльності підприємств.

У цьому контексті ключовою є концепція Індустрія 4.0, вперше запропонована у наукових працях як інтеграція кіберфізичних систем, Інтернету речей (Internet of Things, IoT), роботизованих технологій та цифрових платформ для створення гнучких, адаптивних та прозорих бізнес-процесів.

Цифрові технології стають не лише інструментом оптимізації ресурсів і скорочення витрат, а й механізмом стратегічного управління, здатним забезпечувати швидку реакцію на зміни попиту та ефективну координацію ланцюгів поставок.

Впровадження аналітики великих даних і інтелектуальних алгоритмів відкриває нові можливості для прогнозування попиту, управління запасами та оптимізації логістичних потоків. Обробка багатовимірних даних із різних операційних джерел дозволяє підприємствам формувати комплексні моделі процесів, оцінювати ефективність ресурсного забезпечення та виявляти потенційні вузькі місця. У поєднанні з роботизованими та автоматизованими системами це забезпечує підвищену точність, гнучкість і швидкість виконання операцій, що є ключовим для сучасного ринку ритейлу.

Сучасні технології змінюють не лише операційну ефективність, а й підходи до управління ризиками. Цифрові платформи та автоматизовані рішення дозволяють зменшити вплив людського фактору на рутинні процеси, підвищують точність обліку товарів і прискорюють логістичні операції. Підприємства отримують можливість моделювати сценарії ризиків та прогнозувати потенційні втрати, що значно підвищує надійність управлінських рішень і адаптивність до змін зовнішнього середовища.

У такому середовищі традиційні методи аудиту, що базуються на ручному контролі та статистичних вибірках, демонструють обмежену ефективність у виявленні системних ризиків та прогнозуванні аномалій у облікових процесах. Сучасні підходи, зокрема діджитал-аудит, стають необхідним інструментом для адаптації перевірки до цифрових операційних потоків.

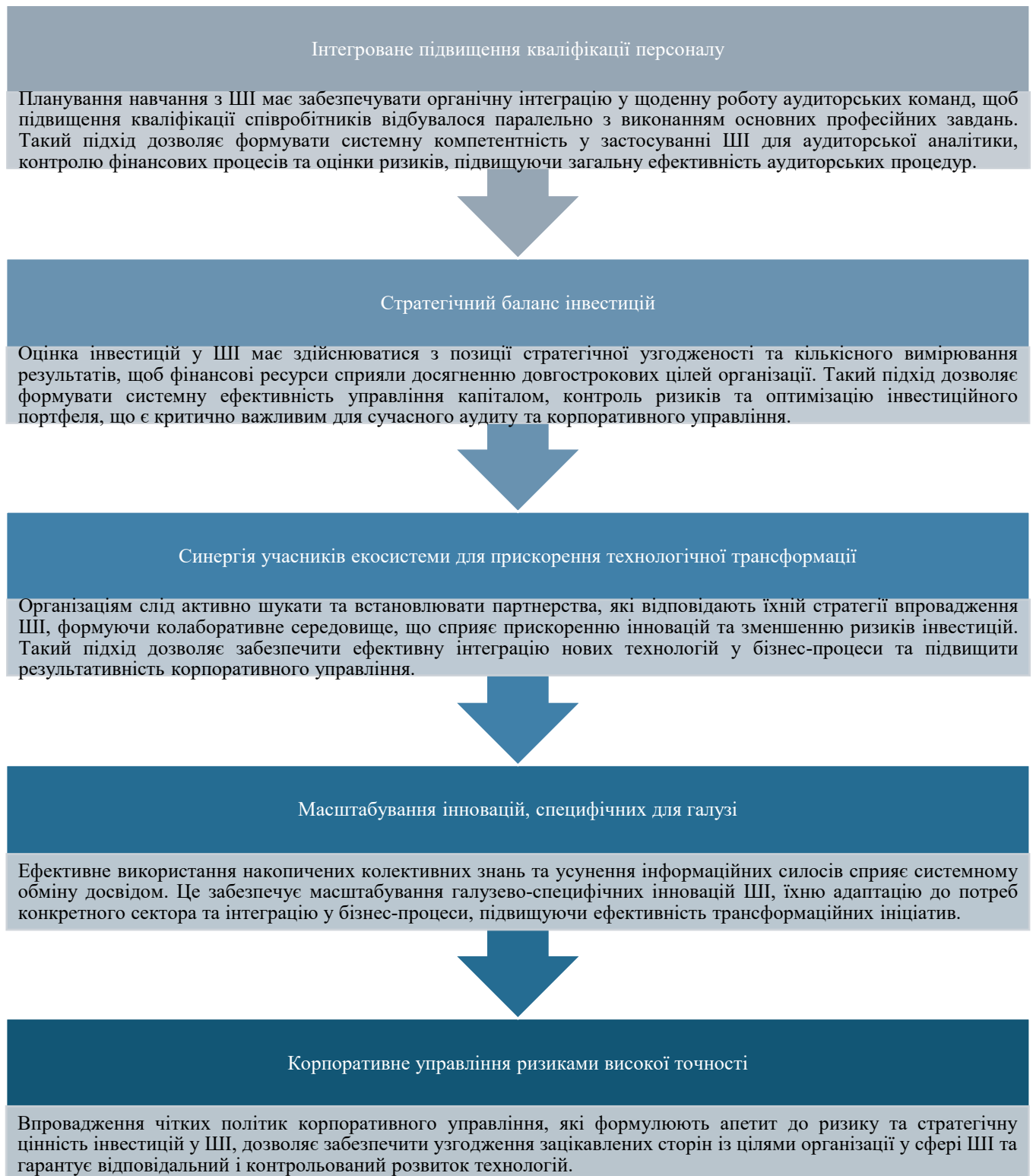

Рисунок 3.1 – Еволюція стратегій інновацій та впровадження ШІ на основі досвіду ЕУ
Джерело: побудовано автором за інформацією [39, 40]

Розвиток диджитал-аудиту демонструє, що цифрові технології вже стали невід’ємною складовою сучасних підходів до підтвердження фінансової інформації.

Проте цифровізація аудиторських процедур є лише одним із проявів глибших трансформацій, які відбуваються у бізнес-середовищі під впливом концепції Індустрії 4.0.

У міру того як підприємства роздрібної торгівлі інтегрують у свою діяльність системи автоматизованого обліку, датчики збору даних, інтелектуальні алгоритми та інші елементи кіберфізичних систем, змінюється і характер інформаційних потоків, що формують основу аудиторських доказів [41].

Це, своєю чергою, зумовлює переосмислення традиційних методів оцінки ризиків, перевірки внутрішнього контролю та здійснення аналітичних процедур.

В умовах цифрової трансформації роздрібних підприємств Інтернет речей стає ключовим елементом інформаційної інфраструктури. Сенсорні системи, RFID-технології та інші цифрові пристрої забезпечують безперервний моніторинг руху товарів, стану складів та логістичних процесів у реальному часі. Для аудиту запасів це відкриває принципово нові можливості: аудитори отримують доступ до високоточних даних щодо залишків і переміщення товарів, що значно підвищує достовірність і оперативність перевірки фінансової звітності. Впровадження IoT дозволяє зменшити вплив людського фактору на формування облікових даних та підвищити якість аудиторських доказів, що відповідає принципам сучасного ризик-орієнтованого аудиту [42].

Системи цифрової інвентаризації, що включають RFID-сканери, фото- та відеофіксацію, а також дрони для контролю складських операцій, забезпечують точність і прозорість перевірки залишків та руху товарів. Аудитор отримує змогу дистанційно підтверджувати відповідність фактичних і облікових даних, підвищуючи надійність доказової бази та зменшуючи ймовірність розбіжностей [43].

Розвиток автоматизованих складів, роботизованих систем сортування і кас самообслуговування трансформує операційні потоки роздрібних підприємств. В умовах високої автоматизації аудиторська перевірка зосереджується на контролі правильності налаштувань систем, аналізі логів транзакцій та оцінці алгоритмів

списання товарів. Ці зміни вимагають підвищеної компетентності аудитора у сфері IT-аудиту, кібербезпеки та цифрової аналітики, що відповідає сучасним міжнародним стандартам аудиту.

Сучасні ERP-системи в поєднанні з кіберфізичними системами (Cyber-Physical Systems, CPS) формують інтегровані цифрові моделі бізнес-процесів, що включають логістику, управлінські рішення та фінансові операції. Для аудитора цифровий двійник виступає як аналітична платформа, що дозволяє відтворювати процеси підприємства, оцінювати ефективність внутрішніх контролів та ідентифікувати потенційні ризики. Застосування CPS змінює традиційні методи аудиту: аудиторі можуть виконувати наскрізний аналіз операцій, отримувати цифрові сліди виконаних дій і здійснювати тестування контролів без прямого фізичного втручання [44].

Інтелектуальні алгоритми, які використовуються в роздрібній торгівлі, дозволяють автоматизовано обробляти великі масиви даних, прогнозувати попит, виявляти підозрілі операції та оптимізувати логістичні процеси. Використання штучного інтелекту в аудиті забезпечує можливість автоматичного виявлення аномалій, підвищує ефективність аналітичних процедур і дозволяє фокусуватися на критичних зонах ризику. Таким чином, ШІ стає не лише технічним інструментом, а й стратегічним ресурсом для підвищення якості аудиту.

Роздрібні підприємства генерують значні обсяги транзакційних та операційних даних. Застосування методів обробки великих даних дозволяє аудиторам проводити суцільний аналіз операцій замість класичної вибіркової перевірки. Це забезпечує більш точну ідентифікацію ризиків, своєчасне виявлення аномалій та потенційних випадків шахрайства, а також оптимізує планування і виконання аудиторських процедур [45].

Індустрія 4.0 формує нову парадигму аудиту підприємств роздрібною торгівлі, де ключову роль відіграють цифрові сліди, аналітика великих даних, автоматизовані контролі та інтеграція інтелектуальних систем (рис. 3.2).

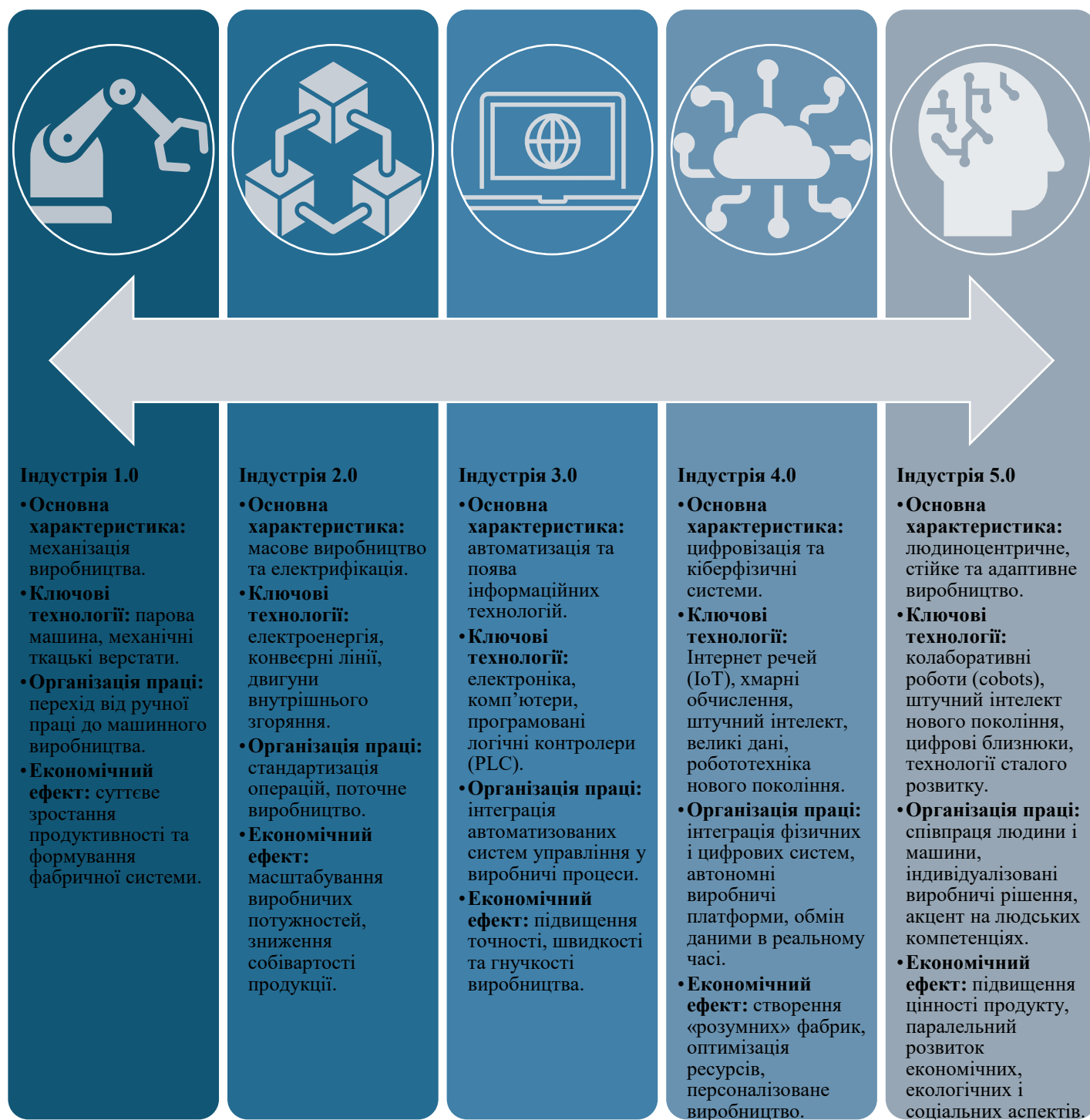

Рисунок 3.2 – Еволюція стратегій інновацій та впровадження штучного інтелекту в контексті концепцій Індустрії 1.0–5.0

Джерело: побудовано автором за інформацією [46]

Отже, Індустрія 4.0 формує нову парадигму аудиту підприємств роздрібною торгівлі, де ключову роль відіграють цифрові сліди, аналітика великих даних, автоматизовані контролі та інтеграція інтелектуальних систем.

Такі зміни дозволяють здійснювати більш точний, обґрунтований та технологічно інтегрований аудит, що відповідає сучасним вимогам прозорості, ефективності та ризик-орієнтованості.

Водночас застосування цифрових інструментів трансформує традиційну роль аудитора, надаючи можливість виконувати аудит не лише як контрольну функцію, а й як стратегічний інструмент управління ресурсами, оптимізації бізнес-процесів і забезпечення прозорості корпоративного управління.

У підсумку, впровадження інноваційних технологій у аудит роздрібних підприємств сприяє підвищенню достовірності фінансової інформації, ефективності внутрішнього контролю та адаптивності підприємств до динамічних ринкових умов, що відповідає сучасним вимогам глобальної практики фінансового аудиту.

3.3 Аудиторська документація: принципи складання та зберігання

Аудиторська документація є фундаментальним інструментом забезпечення якості та достовірності аудиторської діяльності. Вона виступає не лише засобом фіксації виконаних процедур, але й ключовим механізмом, що забезпечує відтворюваність результатів перевірки, контроль за дотриманням стандартів і нормативних вимог, а також можливість оцінки обґрунтованості прийнятих рішень у майбутньому [47].

Систематичне ведення документації створює основу для перевірки надійності фінансової та операційної інформації, що особливо актуально в умовах зростаючої складності бізнес-процесів і збільшення обсягів даних, що генерується підприємствами.

Принципи складання та організації аудиторської документації визначаються міжнародними стандартами аудиту та національними регламентами, що регулюють порядок документування аудиторських процедур, обсяг і зміст підтверджувальних матеріалів.

На міжнародному рівні основним документом, що регламентує вимоги до складання, обсягу та зберігання аудиторських документів є Міжнародний стандарт аудиту 230 "Аудиторська документація".

Згідно МСА 230, аудиторська документація – це запис аудиторських процедур, що були виконані, відповідних отриманих аудиторських доказів та висновків, до яких дійшов аудитор. Іноді для позначення такої документації також використовуються терміни «робочі документи» або «робочі листи» [48].

До аудиторської документації відносяться програми аудиту, аналітичні звіти, меморандуми з питань, підсумки розгляду суттєвих питань, листи-підтвердження та представництва, контрольні списки та кореспонденція (включаючи електронну пошту) щодо важливих питань. До складу документації також можуть входити витяги або копії облікових записів підприємства, наприклад, значущих контрактів чи угод.

Відповідно до зазначеного стандарту, основною метою складання такої документації є створення матеріалів, які забезпечують надійне та достатнє обґрунтування висновку аудитора, а також підтверджують, що аудит був спланований і проведений відповідно до Міжнародних стандартів аудиту та чинного законодавства і регуляторних вимог.

Додатково, аудиторська документація виконує низку додаткових функцій, серед яких:

- сприяє плануванню та виконанню аудиту командою аудитора;
- допомагає керівникам аудиторської групи у контролі та нагляді за проведенням аудиторських процедур, а також у виконанні їхніх обов'язків з рецензування відповідно до МСА 220 «Контроль якості аудиторської роботи»;

- забезпечує відповідальність команди аудитора за виконану роботу;
- зберігає інформацію про питання, що мають тривалу значущість для майбутніх аудитів;
- полегшує проведення рецензій якості аудиторських завдань, інших видів перевірок і моніторингових заходів у межах системи управління якістю фірми;
- забезпечує можливість проведення зовнішніх перевірок відповідно до чинних правових, регуляторних чи інших вимог.

Форма, зміст та обсяг аудиторської документації визначаються такими факторами, як розмір і складність підприємства, характер аудиторських процедур, що виконуються, а також виявлені ризики суттєвих викривлень. Крім того, враховується значущість отриманих аудиторських доказів, характер і обсяг виявлених відхилень, необхідність документування висновку або обґрунтування висновку, що не може бути однозначно встановлено з наявних записів і доказів, а також методологія аудиту та інструменти, що застосовуються під час перевірки.

Аудитор зобов'язаний забезпечити складання документації у такому обсязі та формі, щоб досвідчений аудитор, який раніше не був залучений до перевірки, мав змогу чітко зрозуміти проведені аудиторські процедури [49]. Це передбачає відображення характеру, строків та обсягу робіт, виконаних для дотримання Міжнародних стандартів аудиту та чинних правових і регуляторних вимог, а також документування результатів цих процедур і отриманих доказів. Крім того, документація має містити відомості про суттєві питання, що виникли під час аудиту, висновки аудитора та ключові професійні судження, які були застосовані для формування цих висновків.

При фіксуванні характеру, строків і обсягу виконаних процедур аудитор повинен зазначати ідентифікаційні характеристики конкретних перевірених об'єктів або питань, прізвища та посади осіб, які виконували аудит, а також дати завершення робіт.

Необхідно також відображати прізвища та посади осіб, що здійснювали перевірку виконаних процедур, із зазначенням дати та обсягу рецензування.

Аудиторська документація повинна містити записи про обговорення суттєвих питань із керівництвом, органами управління та іншими зацікавленими сторонами, включаючи характер обговорюваних питань, дати та учасників цих дискусій. У випадках, коли виявляється інформація, що суперечить остаточному висновку аудитора щодо суттєвого питання, слід зафіксувати, яким чином аудитора було вирішено цю невідповідність.

У виняткових ситуаціях, коли аудитор вважає за доцільне відступити від вимог певного МСА, він повинен документувати альтернативні процедури аудиту, застосовані для досягнення мети стандарту, а також обґрунтування причин такого відхилення.

Після завершення аудиторських процедур аудитор повинен зібрати всі матеріали у завершений аудиторський файл та своєчасно виконати адміністративні дії, пов'язані зі складанням фінальної версії файлу після дати підписання аудиторського висновку. Після формування фінального аудиторського файлу забороняється видаляти або утилізувати будь-які елементи аудиторської документації до завершення встановленого строку її зберігання.

Аудиторська документація може зберігатися як на паперових носіях, так і в електронному або іншому форматі.

Аудиторська документація може зберігатися як на паперових носіях, так і в електронному або іншому форматі.

Сучасна практика аудиторських фірм демонструє тенденцію до цифровізації цього процесу, що забезпечує підвищену оперативність, доступність та інтеграцію матеріалів перевірки [50]. Так, у міжнародній аудиторській мережі ЕУ застосовується платформа ЕУ Canvas, яка виступає єдиним цифровим середовищем для ведення, зберігання та управління аудиторською документацією.

Використання EY Canvas дозволяє аудиторам централізовано фіксувати виконані процедури, автоматично відслідковувати строки виконання завдань, організувати доступ для членів команди та здійснювати контроль якості робіт у режимі реального часу.

Завдяки цифровій інтеграції документації з аналітичними та ризик-орієнтованими інструментами платформи підвищується не лише ефективність внутрішніх процесів аудиту, але й прозорість та надійність аудиторських висновків, що відповідає сучасним міжнародним стандартам аудиторської практики [51].

У сучасній українській аудиторській практиці дедалі активніше застосовуються цифрові платформи для підвищення якості та надійності аудиторської документації.

Так, використання Caseware Audit дозволяє централізовано формувати, зберігати та управляти робочими файлами аудиту, забезпечуючи оперативну співпрацю членів команди та контроль якості процедур у режимі реального часу [52].

Ця платформа підтримує стандартизовані робочі програми та шаблони документів, автоматизує процеси рецензування і підписання робочих листів, що зменшує ризик помилок, підвищує відтворюваність аудиторських процедур і забезпечує надійну доказову базу. Використання таких цифрових рішень сприяє інтеграції аудиторських доказів із ризик-орієнтованими підходами та аналітичними інструментами, що дозволяє більш ефективно оцінювати суттєві ризики у фінансовій звітності.

Додатково, практика українських аудит-компаній, зокрема Moore Kyiv, демонструє ефективність застосування програмного забезпечення IDEA для аналізу великих масивів даних та виявлення аномалій [53].

Ця платформа дозволяє аудиторам автоматизовано перевіряти повні набори транзакційних записів, оцінювати коректність формування виручки, обліку запасів та бонусних програм, а також ідентифікувати нетипові патерни, які не піддаються традиційним вибірковим тестам.

Інтеграція результатів цифрового аналізу безпосередньо у робочі файли документації забезпечує високий рівень доказовості та дозволяє формувати висновки аудитора, що ґрунтуються на повних даних і професійному судженні.

У випадках, відмінних від тих, що передбачені у попередніх положеннях, коли аудитор вважає за необхідне внести зміни до існуючої документації або додати нові матеріали після складання фінального файлу, необхідно задокументувати такі зміни незалежно від їх характеру. Зокрема, слід чітко вказати конкретні причини внесення змін, а також дати та осіб, які здійснили та перевірили ці зміни.

Таким чином, ці вимоги гарантують цілісність і надійність аудиторської документації, забезпечують відтворюваність аудиту та дотримання встановлених стандартів зберігання й контролю матеріалів перевірки.

Національна система регулювання аудиторської діяльності в Україні базується на імплементації міжнародних професійних стандартів у межах чинного правового поля.

Відповідно до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», аудит фінансової звітності здійснюється із застосуванням Міжнародних стандартів аудиту, прийнятих Радою з міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості та офіційно оприлюднених державною мовою.

Такий підхід обумовлює відсутність автономної системи національних стандартів аудиту та формує модель прямого застосування міжнародних норм у вітчизняній аудиторській практиці.

Отже, національне регулювання не передбачає прийняття окремого стандарту, альтернативного МСА 230, а зосереджується на створенні правових та організаційних умов для його практичної реалізації. При цьому національні нормативно-правові акти конкретизують окремі аспекти застосування стандарту, зокрема щодо строків зберігання аудиторської документації, вимог до захисту інформації та організації внутрішніх процедур контролю якості.

Завершуючи розгляд принципів складання та зберігання аудиторської документації, доцільно підкреслити її інституційну роль у формуванні та підтриманні довіри до результатів аудиторської діяльності.

Аудиторська документація виходить за межі суто технічного інструменту фіксації виконаних процедур і набуває значення формалізованого носія професійної відповідальності аудитора перед користувачами фінансової звітності, органами нагляду та професійною спільнотою.

Саме наявність належно оформленої, повної та логічно структурованої документації забезпечує можливість незалежної оцінки обґрунтованості аудиторських висновків, відтворюваності процесу перевірки та перевірки відповідності дій аудитора вимогам стандартів і регуляторних норм.

У цьому контексті аудиторська документація виступає інституційним механізмом зниження інформаційної асиметрії між аудитором та зацікавленими сторонами, оскільки вона забезпечує прозорість процесу формування професійного судження та створює підґрунтя для довіри до результатів аудиту як елементу фінансової інфраструктури.

Належне документування дозволяє інтегрувати аудит у ширшу систему корпоративного управління та зовнішнього контролю, де якість інформації та можливість її верифікації є ключовими чинниками стабільності ринкових відносин.

Таким чином, аудиторська документація виконує не лише функцію внутрішнього управління якістю аудиторського завдання, але й слугує інституційною гарантією достовірності аудиторського процесу в цілому.

Її значення зростає в умовах ускладнення бізнес-середовища, цифровізації облікових систем та посилення регуляторних вимог, що обумовлює необхідність розглядати аудиторську документацію як стратегічний елемент професійної довіри та сталого розвитку аудиторської практики.

3.4 Класифікація аудиторського висновку та методологічні підходи до його надання

Аудиторський висновок є центральним інструментом професійної аудиторської діяльності, що не лише формалізує результати перевірки фінансової звітності, але й забезпечує механізм зниження інформаційної асиметрії між керівництвом підприємства та зацікавленими сторонами, включаючи інвесторів, кредиторів та органи регулювання.

Наукове осмислення аудиторського висновку вимагає поєднання нормативного регулювання, професійного судження та економічно-аналітичного підходу до оцінки ризиків суттєвого викривлення. У сучасних умовах, коли бізнес-середовище характеризується високою динамікою операцій, мультиканальністю продажів та цифровізацією обліку, аудиторський висновок стає інструментом не лише контролю, а й стратегічного оцінювання стійкості бізнес-моделі.

МСА 700 «Формування висновку та повідомлення про фінансову звітність» передбачає чотири основні типи аудиторського висновку [54-56]:

- немодифікований (безумовно позитивний) висновок, за якого аудитор доходить висновку, що фінансова звітність у всіх суттєвих аспектах підготовлена відповідно до застосовної концептуальної основи фінансової звітності;
- модифікований висновок із застереженням, який надається у випадках, коли аудиторські докази свідчать про наявність суттєвих викривлень окремих елементів фінансової звітності або коли отримано недостатні аудиторські докази для формування висновку щодо окремих її частин;
- негативний висновок, що формується тоді, коли аудиторські докази підтверджують, що викривлення фінансової звітності, окремо або в сукупності, є як суттєвими, так і всеохопними;

- а також відмова від висловлення думки, яка має місце у разі неможливості отримання достатніх і належних аудиторських доказів, коли аудитор доходить висновку, що можливий вплив невиявлених викривлень на фінансову звітність може бути одночасно суттєвим і всеохопним.

З позиції автора, класична класифікація МСА потребує адаптації до особливостей національного бізнес-середовища та галузевої специфіки. Зокрема, у секторі роздрібно́ї торгівлі, де висока частота транзакцій і значна роль ІТ-систем, аудиторські застереження слід формулювати з урахуванням цифрової доказовості, ризиків системних помилок, а також інтеграції мультिकанальних продажів.

Авторська пропозиція полягає у введенні концепції «економічної сутності висновку», яка передбачає, що аудиторський висновок відображає не лише відповідність бухгалтерських записів стандартам, а й здатність підприємства підтримувати фінансову стійкість та ефективно управління ризиками у своїй операційній моделі.

З методологічної точки зору, концепція економічної сутності аудиторського висновку ґрунтується на поєднанні трьох взаємопов'язаних компонентів: якості фінансової інформації, ефективності системи управління ризиками та здатності підприємства забезпечувати безперервність діяльності в середньостроковій перспективі. Таким чином, аудиторський висновок трансформується з формального підтвердження відповідності стандартам у комплексний аналітичний сигнал щодо економічної життєздатності підприємства [57].

Методологічні підходи до надання аудиторського висновку базуються на принципах достатності і доцільності доказів, критичної оцінки професійного судження та застосування ризик-орієнтованого підходу.

Важливо підкреслити, що українська практика аудиту передбачає комплексне поєднання міжнародних стандартів і національних вимог: аудитор повинен враховувати положення Закону України «Про аудит фінансової звітності та

аудиторську діяльність», одночасно застосовуючи МСА, адаптовані до локального контексту.

Одним із факторів, що безпосередньо впливає на якість аудиторського висновку та його сприйняття користувачами фінансової звітності, є затримки у поданні аудиторських звітів. Затримка може бути обумовлена як внутрішніми причинами (неповна або несвоєчасна подача необхідної інформації від клієнта, ресурсоємність аналізу складних операцій, необхідність додаткових процедур), так і зовнішніми (регуляторні вимоги, сезонність перевірок, зміни у законодавстві).

Відтермінування завершення аудиту збільшує ризик використання фінансової інформації користувачами у неповному або застарілому вигляді, що знижує ефективність прийняття рішень та може посилювати інформаційну асиметрію на ринку [59]. З наукової точки зору, затримка формування висновку створює системну похибку у відтворюваності аудиту, оскільки збільшується ймовірність того, що додаткові події після дати балансу будуть не враховані або будуть враховані лише частково.

Авторська позиція полягає у тому, що оцінка ризику затримки та її системне документування повинні стати невід'ємною частиною методології складання аудиторського висновку. Зокрема, доцільно:

- фіксувати строки отримання та обробки первинної інформації,
- інтегрувати аналіз затримок у планування аудиту,
- застосовувати пріоритезацію процедур для критичних ризикових зон,
- забезпечувати прозорість комунікації з керівництвом підприємства щодо потенційного впливу затримки на фінансову звітність.

Таким чином, аудитори здатні не лише мінімізувати негативний ефект затримок, а й підвищити стійкість і надійність аудиторського процесу.

З урахуванням наведеного, у роботі пропонується розглядати процес формування аудиторського висновку як послідовність взаємопов'язаних стадій: ідентифікація

ключових ризиків → оцінка достатності доказів → професійне судження щодо суттєвості → часовий контроль завершення процедур → формування типу аудиторського висновку. Такий підхід дозволяє інтегрувати часовий фактор у методологію аудиту та підвищити передбачуваність якості аудиторського висновку.

Особливої уваги потребує питання подій після звітної дати, яке у науковій українській термінології визначається як події, що відбулися між датою складання фінансової звітності та датою підписання аудиторського висновку, які можуть істотно вплинути на фінансові результати або потребують розкриття.

Авторська позиція полягає у тому, що аудит подій після звітної дати слід розглядати не тільки як формальну перевірку фактів, а як методологічний інструмент оцінки стійкості бізнес-моделі підприємства.

У межах даного дослідження аудиторський висновок розглядається не лише як результат завершення аудиторської процедури, а як інституційний інструмент ринкової довіри, що виконує сигнальну функцію для зовнішніх користувачів фінансової інформації. Такий підхід дозволяє інтерпретувати аудиторський висновок як елемент економічної інфраструктури, що впливає на вартість капіталу, інвестиційні рішення та репутаційний профіль підприємства.

Це означає, що аудитор має інтегрувати аналіз економічних наслідків таких подій у загальний ризик-менеджмент підприємства, оцінюючи потенційний вплив на ліквідність, оборотність запасів, прогноз виручки та фінансові резерви.

Важливим авторським доробком є концепція динамічної модифікації аудиторського висновку: аудиторський документ повинен бути гнучким і передбачати можливість оперативного внесення змін у разі виникнення нових суттєвих подій після звітної дати, із чітким обґрунтуванням причин і методології внесення коригувань. Такий підхід забезпечує баланс між науковою строгою, юридичною відповідальністю та практичною корисністю висновку для користувачів.

Автор пропонує також розглядати аудит як інтегровану процедуру комунікації ризиків, де класифікація висновків і методологічні підходи до їх надання є

інструментами управління інформаційною асиметрією між аудиторами, власниками, інвесторами та контролюючими органами. Науково обґрунтована стратегія формування аудиторського висновку включає:

- пріоритезацію ризиків за їх економічною сутністю,
- використання цифрових і аналітичних платформ для перевірки великих масивів даних і подій після звітної дати,
- документування професійного судження з відображенням причин вибору методологічних рішень,
- інтеграцію висновку у корпоративну систему управління ризиками.

Такий підхід підвищує цінність аудиторського висновку, перетворюючи його із формального документа у стратегічний аналітичний інструмент оцінки ефективності управління підприємством, що особливо актуально для високодинамічних секторів, таких як роздрібна торгівля, e-commerce та мультиканальні бізнес-моделі.

У секторі роздрібної торгівлі практична значущість запропонованих підходів проявляється, зокрема, у ситуаціях, пов'язаних із різкими коливаннями обсягів продажів, знеціненням запасів або перебоями в ланцюгах постачання. У таких умовах тип та зміст аудиторського висновку стають ключовим джерелом інформації для інвесторів і кредиторів щодо реального фінансового стану підприємства та його здатності адаптуватися до змін ринкового середовища.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило сформувати комплексний підхід до організації аудиту підприємств роздрібної торгівлі, який враховує специфіку діяльності таких компаній та сучасні вимоги до аудиторської практики.

Основним авторським доробком є розробка оптимізованого алгоритму планування аудиторських процедур з урахуванням ризик-орієнтованого підходу, що дозволяє більш ефективно розподіляти ресурси аудиторської групи та концентрувати увагу на найбільш значущих ризиках. Запропоновані рекомендації з організації роботи аудиторської групи включають формування чітких ролей і відповідальностей, що забезпечує підвищення узгодженості дій, зменшення дублювання процедур та скорочення часу проведення аудиту.

Автором удосконалено підходи до оцінки системи внутрішнього контролю та ризиків, що дає змогу більш точно визначати ключові контрольні точки та інтегрувати їх у загальну методику перевірки. Практична реалізація цих підходів дозволяє підприємствам своєчасно виявляти потенційні порушення, підвищувати надійність фінансової звітності та зміцнювати внутрішні механізми контролю. Значна увага приділена документуванню аудиторського процесу: розроблено рекомендації щодо стандартизації оформлення робочих документів, що відповідають міжнародним стандартам аудиту та одночасно спрощують подальшу підготовку аудиторського висновку.

Особливий акцент роботи зроблено на впровадженні цифрових технологій та автоматизованих інструментів аудиту, таких як CaseWare та IDEA. Автор обґрунтував доцільність використання диджитал-аудиту для підвищення точності оцінки фінансової інформації, зменшення людського фактору у перевірках та поліпшення аналітичної роботи аудиторів. Запропоновані методичні підходи включають алгоритми застосування штучного інтелекту для аналізу великих масивів даних, що

дає змогу швидко виявляти ризикові операції та потенційні помилки у фінансовій звітності.

Важливим авторським внеском є розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності аудиторського процесу на рівні конкретних підприємств. Зокрема, запропоновано поетапне впровадження ризик-орієнтованого планування, послідовної оцінки внутрішніх контрольних систем та інтеграції цифрових технологій у щоденну практику. Це дозволяє підприємствам не лише відповідати нормативним вимогам, але й покращувати внутрішнє управління, підвищувати прозорість фінансової інформації та зменшувати можливі втрати через помилки або шахрайські операції.

Крім того, запропоновані рекомендації створюють основу для подальшого розвитку інноваційних підходів у аудиторській практиці, зокрема у сфері цифровізації процесів та автоматизації аналітичної роботи. Вони можуть бути використані для навчання фахівців, підвищення кваліфікації аудиторів та впровадження новітніх технологій на підприємствах різних масштабів. Авторські доробки також відкривають можливість для адаптації міжнародного досвіду до умов українського ринку, що є особливо актуальним у сучасних економічних умовах.

Таким чином, результати роботи сприяють удосконаленню організації аудиту, підвищенню ефективності перевірок та достовірності фінансової звітності підприємств роздрібною торгівлі. Практичне впровадження авторських методичних рекомендацій доцільне для підприємств, які прагнуть оптимізувати аудиторську діяльність, покращити внутрішній контроль та підвищити управлінську ефективність. Отримані результати можуть служити базою для подальших досліджень у сфері аудиту, цифрових технологій та інноваційних підходів до організації аудиторської практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Adams R. Auditing. London : Longman in co-operation with the Chartered Association of Certified Accountants, 1989. 584 p.
2. Basis for conclusions: ISA 200 (revised and redrafted). International Auditing and Assurance Standards Board, 2008. URL: <https://www.iaasb.org/publications/basis-conclusions-isa-200-revised-and-redrafted> (date of access: 07.11.2025).
3. Darmawan A. Audit quality and its impact on financial reporting transparency. *Golden ratio of auditing research*. Vol.3 (1). P. 32-45. URL: <https://goldenratio.id/index.php/grar/article/view/375> (date of access: 07.11.2025).
4. Василюк М., Вітер С., Здирко Н. Аудит фінансової звітності у світлі міжнародних стандартів та принципів сталого розвитку. *Сталий розвиток економіки*. 2025. Вип. 4 (55). С. 5-13. Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-55-1> (дата звернення: 07.11.2025)
5. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII : станом на 26 груд. 2025 р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення: 28.12.2025).
6. Muslim M. A historical exploration of auditing practices and principles. *Advances in managerial auditing research*. 2024. Vol. 2, no. 1. Режим доступу: <https://doi.org/10.60079/amar.v2i1.267> (date of access: 07.11.2025).
7. Войтенко Т. Аудит фінзвітності та аудитдіяльність після Закону №3603. *Податки і бухоблік*. 2024. Вип. 24. Режим доступу: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2024/march/issue-24/article-128354.html> (дата звернення: 07.11.2025).
8. Ткачук Н. В., Петриняк А. Я., Жигар Н. М. Сучасний стан та перспективи удосконалення державного фінансового аудиту в Україні. *Український економічний*

часопис. 2024. № 4. С. 74–78. Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-4-14> (дата звернення: 07.11.2025).

9. Гудзь Ю.Ф., Якименко Ю.Л. Аудит та моніторинг як складова системи контролю фінансових ресурсів. *Економіка і управління*. 2025. Вип. 3. С. 77-82. Режим доступу: https://cms.economics-management.e-u.edu.ua/uploads/13_e30bdf86b5.pdf (дата звернення: 07.11.2025).

10. Мельник Л.Ю., Аніщенко Г.Ю., Поліщук О.М. Вплив цифрових технологій на трансформацію методології обліку та аудиту управлінської діяльності. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. Вип. 12. Режим доступу: <https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/618> (дата звернення: 07.11.2025).

11. Москаль Н. Ключові аспекти ризик-орієнтованого підходу до системи управління якістю аудиторської фірми. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2024. Вип. 5. С. 370-378. Режим доступу: <https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/174> (дата звернення: 07.11.2025).

12. Мулик Я. Дотримання професійної етики аудитора як запорука довіри до професії. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 52. Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2544> (дата звернення: 07.11.2025).

13. Баранік А.О., Лисенко А.М. Нормативно-правове регулювання аудиту в Україні. *Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції «Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи»*. 2025. С. 582-583. Режим доступу: <https://dspace.kntu.kr.ua/handle/123456789/17697> (дата звернення: 08.11.2025).

14. Циганок Ю.В. Проблеми і перспективи правового регулювання аудиторської діяльності в Україні: освітній аспект. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2025. С. 73-77. Режим доступу: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.3.11> (дата звернення: 08.11.2025).

15. Волос Н. До уваги аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності! Закон про аудит зазнає змін. *Дебет-кредит*. 2025. Режим доступу: <https://news.dtkk.ua/state/laws-and-regulations/96739-do-uvagi-auditoriv-ta-subjektiv-auditorskoyi-diialnosti-zakon-pro-audit-zaznaje-zmin> (дата звернення: 08.11.2025).

16. OECD Integrity and Anti-Corruption Review of Ukraine. *OECD Public Governance Reviews*. 2025. URL: https://www.oecd.org/en/publications/2025/05/oecd-integrity-and-anti-corruption-review-of-ukraine_4d9e5ab7/full-report/company-accounting-audit-internal-controls-and-data-processing_c1fd0fb4.html (date of access: 08.11.2025).

17. Фальченко О.О., Брік С.В. Особливості обліку, аудиту і контролю діяльності торгівельного підприємства. *Вісник НТУ «ХП»*. *Економічні науки*. 2025. Вип. 2. С. 114-118. Режим доступу: <https://repository.kpi.kharkov.ua/items/10a94752-8278-4e5e-a48d-19658572b381> (дата звернення: 10.11.2025).

18. Афанас'єва І., Паламарчук Н., Хамзін В. Організаційні аспекти аудиту реалізації товарів. *Економіка і управління: збірник наукових праць*. 2023. Вип. 54. С. 6-13. Режим доступу: <https://em.duit.in.ua/index.php/home/article/view/172> (дата звернення: 10.11.2025).

19. The role of inventory audits in improving the effectiveness of internal control in trading companies / F. Fatmawati et al. *Journal of economics, management, and accounting*. 2025. Vol. 1, no. 1. P. 304–313. URL: <https://doi.org/10.65310/d097g708> (date of access: 10.11.2025).

20. Rekik Y., Oliva R., Glock C., Syntetos A. Inventory record inaccuracy in grocery retailing: impact of promotions and product perishability, and targeted effect of audits. *General Finance*. *Cornell University*. 2025. URL: <https://arxiv.org/abs/2506.05357> (date of access: 10.11.2025).

21. Managing physical inventory and return policies in omnichannel retailing / B. Ma et al. *Computers & industrial engineering*. 2024. URL: <https://doi.org/10.1016/j.cie.2024.109986> (date of access: 10.11.2025).

22. Li Y., Wang X. A hybrid decision support framework for planning a risk-based audit engagement. *Journal of the operational research society*. 2024. P. 1–16. URL: <https://doi.org/10.1080/01605682.2024.2368615> (date of access: 14.11.2025).

23. International Standard on Auditing 300 « Planning an Audit of Financial Statements». International Auditing and Assurance Standards Board, 2004. URL: <https://www.iaasb.org/consultations-projects/planning-audit-financial-statements-isa-300> (date of access: 14.11.2025).

24. Назаренко І. М. Планування аудиту фінансової звітності: нормативна регламентація, документальне оформлення та особливості в умовах цифрових трансформацій. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. Вип. 10. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15511765> (дата звернення: 14.11.2026).

25. Sava L. Audit documentation – an important factor in financial audit mission. *Journal of social sciences*. Vol. 7 (2). P. 15-24. URL: https://www.researchgate.net/publication/382923542_Audit_Documentation_-_an_Important_Factor_in_Financial_Audit_Mission (date of access: 14.11.2025).

26. The influence of auditor professionalism, independence, and ethics on external audit quality / Herdiawan et al. *Journal of economics, management, business and accounting*. 2024. Vol. 2(2). P. 1-18. URL: https://www.researchgate.net/publication/383197243_The_Influence_of_Auditor_Professionalism_Independence_and_Ethics_on_External_Audit_Quality (date of access: 14.11.2025).

27. International Standard on Auditing 315 « Identifying and Assessing the Risks of Material Misstatement». International Auditing and Assurance Standards Board, 2019. URL: <https://www.iaasb.org/publications/isa-315-revised-2019-identifying-and-assessing-risks-material-misstatement> (date of access: 14.11.2025).

28. International Standard on Auditing 330 « The Auditor’s Responses to Assessed Risks». International Auditing and Assurance Standards Board, 2006. URL:

<https://www.iaasb.org/publications/basis-conclusions-isa-330-auditor-s-responses-assessed-risks> (date of access: 14.11.2025).

29. Костирко Р. Комплексна оцінка ризику в аудиті фінансової звітності: методичні аспекти та забезпечення якості. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 76. Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-47> (дата звернення: 14.11.2025).

30. Noch M. Y. The influence of leadership in audit teams on audit effectiveness. *Golden ratio of auditing research*. 2024. Vol. 4, № 2. P. 56–65. URL: <https://doi.org/10.52970/grar.v4i2.390> (date of access: 16.11.2025).

31. Leadership styles and organizational effectiveness. / R. Nelson et al. *International journal of management*. 2024. Vol. 5, № 1. P. 1–3. URL: <https://www.ijmanagement.co.uk/article/leadership-styles-and-organizational-effectiveness-55> (date of access: 05.12.2025).

32. Shinde S. Motivation and retention in the modern workplace: adapting Maslow, Herzberg, and Vroom for retention strategies in the digital era. *RESEARCH REVIEW International journal of multidisciplinary*. 2025. Vol. 10, № 5. P. 205–214. URL: <https://doi.org/10.31305/rrijm.2025.v10.n5.020> (date of access: 16.11.2025).

33. Global Audit Quality Report: a commitment to continuous improvement. *EY - Global | Shape the future with confidence*. URL: https://www.ey.com/en_gl/insights/assurance/global-audit-quality-report (date of access: 17.11.2025).

34. The impact of engagement quality review practices on concurring partner objectivity / P. Black et al. *Behavioral research in accounting*. 2025. P. 1–21. URL: <https://doi.org/10.2308/bria-2022-044> (date of access: 17.11.2025).

35. Fotoh L. E. Digital inventory audits: an alternative approach to physical observation in audit evidence gathering. *Journal of accounting literature. Emerald Group Publishing Limited*. 2025. Vol. 47 (5). P. 211-248. URL: <https://ideas.repec.org/a/eme/jalpps/jal-04-2024-0058.html> (date of access: 04.12.2025).

36. Peng Y., Jin H. Effects of information and technology application in audits and digital economy on enterprise risk management level. *Finance research letters*. 2025. Vol. 73. URL: <https://doi.org/10.1016/j.frl.2024.106593> (date of access: 04.12.2025).
37. Wang X., Dong H. Audit informatization, digital economy development, and corporate risk costs. *Finance research letters*. 2025. URL: <https://doi.org/10.1016/j.frl.2025.107679> (date of access: 04.12.2025).
38. Fang Q., Wang Z., Dang L. Audit effort in the digital era: uncovering the dynamic interplay of business strategy and digital transformation. *International journal of accounting information systems*. 2025. Vol. 56. URL: <https://doi.org/10.1016/j.accinf.2025.100747> (date of access: 04.12.2025).
39. Abu-Shakra E. EY announces large-scale integration of leading-edge AI technology into global Assurance technology platform. *EY - Global | Shape the future with confidence*. URL: https://www.ey.com/en_gl/newsroom/2025/04/ey-announces-large-scale-integration-of-leading-edge-ai-technology-into-global-assurance-technology-platform (date of access: 08.12.2025).
40. Inside the process: how EY navigated its own AI-driven transformation. *EY - Global | Shape the future with confidence*. URL: https://www.ey.com/en_gl/insights/ai/case-study-how-ey-transformed-with-ai (date of access: 09.12.2025).
41. Baharom Z. Theoretical and practical insights into digital technologies in internal auditing: a bibliometric analysis of trends and future directions (1980–2024). *Discover data*. 2025. Vol. 3, № 1. P. 1–21. URL: <https://doi.org/10.1007/s44248-025-00081-z> (date of access: 05.12.2025).
42. Власенко М., Хлапонін Ю. Інтернет речей (ІоТ) у світовій практиці: огляд та аналіз. *Підводні технології*. 2024. № 13. С. 21–27. Режим доступу: <https://doi.org/10.32347/uwt.2023.13.1202> (дата звернення: 10.12.2025).
43. Tubis A. A., Rohman J. Intelligent warehouse in Industry 4.0 – systematic literature review. *Sensors*. 2023. Vol. 23, № 8. P. 1–28. URL: <https://doi.org/10.3390/s23084105> (date of access: 10.12.2025).

44. Cyber-Physical Systems in the Context of Industry 4.0: A Review, Categorization and Outlook / S. J. Oks та ін. *Information systems frontiers*. 2024. Vol. 26. P. 1731–1772. URL: <https://doi.org/10.1007/s10796-022-10252-x> (date of access: 10.12.2025).

45. Binh N. T. T. Transforming Auditing in the AI Era: A Comprehensive Review. *Information*. 2025. Vol. 16, № 5. P. 1–17. URL: <https://doi.org/10.3390/info16050400> (date of access: 10.12.2025).

46. The development of manufacturing industry revolutions from 1.0 to 5.0. / A. K. Varshney та ін. *Journal of informatics education and research*. 2024. Vol. 4, № 1. P. 1230–1242. URL: <https://doi.org/10.52783/jier.v4i1.710> (date of access: 05.12.2025).

47. Гончарук С., Кравчук М. Роль аудиторської документації в процесі аудиту. *Фінансовий простір*. 2023. Вип. 2 (50). Режим доступу: [https://doi.org/10.30970/fp.2\(50\).2023.071213](https://doi.org/10.30970/fp.2(50).2023.071213) (дата звернення: 18.12.2025).

48. International Standard on Auditing 230 «Audit Documentation». International Auditing and Assurance Standards Board, 2021. URL: <https://www.iaasb.org/consultations-projects/audit-documentation-isa-230> (date of access: 18.12.2025).

49. Gardner G. Write it right, write it once – the key to efficient audit documentation. *ICAEW*. 2025. URL: <https://www.icaew.com/technical/audit-and-assurance/faculty-resources/audit-and-beyond/2025/articles/write-it-right-write-it-once-the-key-to-efficient-audit-documentation> (date of access: 18.12.2025).

50. Non-Authoritative Support Material: Audit Documentation When Using Automated Tools and Techniques. International Auditing and Assurance Standards Board, 2024. URL: <https://www.iaasb.org/publications/neobov-yazkoviy-dopomizhniy-material-pov-yazaniy-z-tekhnologiyami-auditorska-dokumentaciya-pri> (date of access: 18.12.2025).

51. Wei W. Research on audit risks in the digital transformation of enterprise. *Proceedings of the 1st international conference on e-commerce and artificial intelligence (ECAI 2024)*. 2025. P. 368-373. URL: <https://www.scitepress.org/Papers/2024/132309/132309.pdf> (date of access: 18.12.2025).

52. CaseWare Ukraine. Audit / *CaseWare*. – Режим доступу: <https://caseware.com.ua/audit> (дата звернення: 18.12.2025).
53. Moore Ukraine. IDEA: Innovations, fraud detection and prevention / *Moore Ukraine*. – Режим доступу: <https://www.moore.ua/services/audit/idea-innovations-fraud-detection-and-prevention> (дата звернення: 18.12.2025).
54. International Standard on Auditing 700 «Forming an Opinion and Reporting on Financial Statements». International Auditing and Assurance Standards Board, 2021. URL: <https://www.iaasb.org/publications/international-standard-auditing-isa-700-revised-forming-opinion-and-reporting-financial-statements> (date of access: 20.12.2025).
55. International Standard on Auditing 705 «Modifications to the Opinion in the Independent Auditor’s Report». International Auditing and Assurance Standards Board, 2021. URL: <https://www.iaasb.org/publications/international-standard-auditing-isa-705-revised-modifications-opinion-independent-auditor-s-report-3> (date of access: 20.12.2025).
56. International Standard on Auditing 706 «Emphasis of Matter Paragraphs and Other Matter Paragraphs in the Independent Auditor’s Report». International Auditing and Assurance Standards Board, 2021. URL: <https://www.iaasb.org/publications/international-standard-auditing-isa-706-revised-emphasis-matter-paragraphs-and-other-matter> (date of access: 20.12.2025).
57. The role and importance of the financial audit report in the decision-making process in audited companies / C. M. Voinea et al. *Valahian journal of economic studies*. 2024. Vol. 15, no. 1. P. 87–94. URL: <https://doi.org/10.2478/vjes-2024-0007> (date of access: 20.12.2025).
58. Hyperbole or reality? The effect of auditors' AI education on audit report timeliness / F.-n. Liao et al. *International review of financial analysis*. 2023. P. 103050. URL: <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2023.103050> (date of access: 20.12.2025).
59. Hendi H., Sitorus R. An empirical research on audit report timeliness. *Accounting and finance journal*. 2023. Vol. 25, no. 1. P. 39–53. URL: <https://doi.org/10.9744/jak.25.1.39-53> (date of access: 20.12.2025).

МАТЕРІАЛИ

ІХ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ

КОНФЕРЕНЦІЇ

19 ГРУДНЯ 2025 РІК • М. ВІННИЦЯ, УКРАЇНА

НАУКОВИЙ ПРОСТІР:
АНАЛІЗ, СУЧАСНИЙ СТАН,
ТРЕНДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ISBN 978-617-8582-03-6
DOI 10.62732/liga-ukr-19.12.2025

СЕКЦІЯ 3.

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

Болдарєва Діана Вадимівна, здобувач вищої освіти факультету обліку та податкового менеджменту

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

Науковий керівник: Кірданов Михайло Григорович, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА МАШИННОГО НАВЧАННЯ В АУДИТІ ПІДПРИЄМСТВ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

Сучасна роздрібна торгівля характеризується високою динамікою ринкових процесів та експоненційним зростанням обсягів даних, що генерується в рамках операційної діяльності. Традиційні методи аудиту, побудовані на ручному контролі та статистичних вибірках, демонструють обмежену ефективність у контексті виявлення системних ризиків, а також у прогнозуванні потенційних втрат і аномалій в облікових процесах [1, с. 7].

В умовах глобальної цифровізації бізнес-процесів виникає необхідність підвищення якості аудиторських перевірок та інтеграції інтелектуальних технологій, здатних забезпечити комплексний аналіз операційної діяльності роздрібних підприємств та ефективне управління ризиками.

У цьому контексті актуальним є впровадження штучного інтелекту та алгоритмів машинного навчання як інструментів підвищення точності, оперативності та надійності аудиторських процедур. Використання сучасних технологій дозволяє не лише автоматизувати обробку великих обсягів даних, а й здійснювати проактивний контроль транзакцій, підвищувати ефективність виявлення шахрайських операцій та оптимізувати ресурсну складову аудиторського процесу [2, с. 57].

Попри численні переваги, впровадження штучного інтелекту у професійну аудиторську практику продовжує стикатися з комплексом викликів, зокрема етичними аспектами, алгоритмічними упередженнями, забезпеченням конфіденційності даних та обмеженою прозорістю процедур [3, с. 1138].

Крім того, навчання моделей, орієнтованих на виконання специфічних аудиторських процедур, потребує значних часових та ресурсних витрат, а також високого рівня кваліфікації персоналу, що суттєво ускладнює процес інтеграції новітніх технологій у практику аудиторських компаній [4].

Враховуючи відсутність комплексного нормативно-правового регулювання застосування штучного інтелекту в аудиторській практиці, а також обмежену фінансову доступність сучасних технологічних рішень для більшості компаній, стає очевидним, що повна автоматизація аудиту із застосуванням штучного інтелекту та машинного навчання наразі є технічно та організаційно неможливою.

Раціональним шляхом подолання зазначених викликів є формування висококооперативного партнерства між аудитором та базовими моделями штучного інтелекту, що дозволяє поєднати їхні сильні сторони для проведення комплексних, точних та надійних аудиторських перевірок [5, с. 5].

Такий висококооперативний підхід вже знаходить своє втілення на практиці у провідних міжнародних аудиторських компаніях. Так, у 2025 році компанія EY здійснила масштабну інтеграцію передових технологій штучного інтелекту у свою глобальну платформу Assurance [6]. Цей крок є частиною багатомільярдного інвестиційного проекту спрямованого на модернізацію аудиторських процесів та підвищення ефективності перевірок.

Серед ключових інноваційних рішень – інструмент EYQ Assurance Knowledge, який базується на генеративних алгоритмах AI. Він надає аудиторам можливість оперативно здійснювати пошук і узагальнення інформаційного матеріалу з обліку та аудиту, автоматизувати підготовку контрольних списків розкриття інформації та підтримувати перевірку фінансових звітів.

Таке застосування технологічних можливостей сприяє підвищенню ефективності проведення аудиторських процедур і зменшенню ймовірності помилок, зокрема при роботі з великими обсягами даних.

Поєднання експертизи аудитора та аналітичних можливостей AI забезпечує більш комплексну, точну та надійну перевірку фінансової інформації. Досвід EY свідчить, що такі інновації здатні трансформувати традиційний аудит, одночасно підвищуючи якість процедур та ефективність використання людських і технічних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Zhao Y. Challenges and Limitations of Traditional Financial Auditing in the Big Data Environment. *International Journal of Finance and Investment*. 2025. Т. 3, вип. 2. С. 7–11. ISSN 3078-6002. DOI: <https://doi.org/10.54097/2d9jgr09>.
2. Kokina J., Vasarhelyi M. A. The Impact of AI on the Audit Function in the Digital Economy: A Holistic Perspective. *Journal of Digital Assurance*. 2023. Т. 7(2). С. 56–73.
3. Sanjay G., Yueqi L. Making It Possible for the Auditing of AI: A Systematic Review of AI Audits and AI Auditability. *Information Systems Frontiers*. 2025. Т. 27. С. 1121–1151. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10796-024-10508-8>.
4. Cao M., Zhang Y., Lin R. Bridging the Audit Skill Gap: Integrating AI Competency Development in Accounting Education. *Journal of Digital Accounting Research*. 2023. Т. 18. С. 87–104.
5. Artificial Intelligence Co-Piloted Auditing / Gu H. та ін. *International Journal of Accounting Information Systems*. 2024. Т. 54. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.accinf.2024.100698>.
6. Abu-Shakra E. EY announces large-scale integration of leading-edge AI technology into global Assurance technology platform. *EY Global*. 09.04.2025. URL: https://www.ey.com/en_gl/newsroom/2025/04/ey-announces-large-scale-integration-of-leading-edge-ai-technology-into-global-assurance-technology-platform.